

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Helyben házhoz hordva és vidékre postai megküldéssel:

Negyedévre 1.50 kr. Két óra 1.—kr.
Félévre 3.— » Egy óra —.50 »
Egész évre 6.— » Egyes szám helyben 7. vidéken 8 kr.

HIRDETÉSEKET

Árszabály szerint számítunk. Bélyegdíj minden hirdetésért 30 kr.

Nyilttér minden sor 20 kr.

ŐRÁLLÓ.

POLITIKAI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP.

Megjelen hetenkint kétszer u. m.: kedden és pénteken.

SZERKESZTŐSÉG:

hova a lap szellemi részét illető közlemények s előfizetési díjak küldendők SÁROSPATAK, GORTVAY-FÉLE HÁZ.

A hirdetési díjak és a lap szétküldésére vonatkozó felszólalások a kiadóhoz, Steinfeld Jenő nyomdászhoz küldendők.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Bérmertetlen leveleket nem fogadunk el

FŐMUNKATÁRS:
CSENGEY GUSZTÁV.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:
DR. BARTHA BÉLA.

KIADÓ:
STEINFELD JENŐ.

Mentalis reservatio.

Mélyen megdöbbenő eseménynek tartom a gróf Apponyi Albert ur megnyilatkozásait.

A jezsuitanevelés fényesebben nem igazolta magát, mint az ő egyénileg teljesen tiszta s jóakaratu lelkületében.

Ime egy ember, a ki éveken keresztül mást ért, mint a mit beszél és pedig ennek teljes tudata nélkül, benne élve, mint a levegőben élünk, a mentalis rezervációban.

Nem igaz-e a mit mondok?

Hát akkor hogyan lehetséges az, hogy egész sora a mély belátásu s nagy jogi ismeretekkel bíró férfiaknak és pedig nem a grófot kicsinyítő vagy gáncsoló pártok tagjai közül, hanem azok közül, a kik rajongással csüggöttek rajta, mint Horváth Lajos, Horváth Gyula, Veszter, Gullner kénytelenek kinyilatkoztatni, hogy ők Apponyi grófot úgy értékelték, a mint a gróf magát sohasem értéte? Nos, hát ezek az urak nem tudják megmérni a szavaknak, a beszédnek tartalmát és most kell rájönniök, a legújabb magyarázatok után, hogy az ő vezérok mit akart mondani és mit akart érteni?

Ez a megdöbbenő esemény, hogy azt mi is ő velük együtt, csak most vagyunk képesek megérteni.

Hogy *egységes házassági jog* alatt nem egységes házassági jogot értett a gróf, az most már tisztán áll mindnyájunk előtt, de tudós magyarázat kellett hozzá, mely megértesse velünk, hogy az I nem egyet jelent, hanem egy ismeretlen mennyiséget.

De hát csupán ennyiért, mi végre használta fel a gróf a kötelező polgári házasság érveit fényes beszédeiben? miért mondotta, hogy az egységes házassági jog mellett erkölestelen áttérésekre nem lesz kényszerítve a katolikus ember sem? Hiszen a fakultatív polgári házasság nem szünteti meg ezt a kényszerítést azokra nézve, a kik az egyház előtt kötöttek; vagy ha igen, ha úgy gondolja a gróf, hogy a polgári bíróság a dogmatikus házasságokat is felbonthatja, akkor a kath. házasság szentségi fogalmán ő üti a nagyobb sebet, mint Szilágyi Dezső és akkor a béke megóvása nevében, melyet most szóval hirdet, ő fogja elvetni a

tényekben az állandó harcnak magvait. Házassági polgári bírásokban, elválaszthatatlansági dogma alapján kötött házasságokra nézve, sohasem fog megnyugodni a kath. klérus s így elválasztott egyéneket soha sem fog újra sem megesketni, sem ezeknek házasságát törvényesnek tekinteni, a miből az következik, hogy egy tömeg ember megint csak átér, vagy a polgári házasság kedvezményével élve, megmarad vallásában és gyermekeit törvényteleneknek fogják anyakönyvezni, dacára a most is fennálló törvénynek, mert Apponyi elve szerint, a melyet a papság igénybe fog venni, hitelv elleni ténykedésre nem szabad senkit kényszeríteni.

A mentalis reservatió másik sajnos tünete az, hogy ugyancsak Apponyi Albert gróf ur most nyilatkozta ki, hogy az 1868-diki törvény még fenttartható és valami modus vivendivel fenttartható.

Hát, kérdem a gróf urat, nem eleget zaklatuk-e őt mi, protestánsok, ebben a kérdésben? Nem könyörögtünk-e neki, hogy izzé vissza embereit a béke emez alapjainak felforgatásától? Nos, miért engedte ezt, ha most a törvényt még fenttarthatónak jelenti ki? De szatmári beszédeben még sem azt mondta, mert ott úgy nyilatkozott, hogy „a *statusquo antera* többé visszatérni nem lehet, hogy embernek nem áll hatalmába meg nem történté tenni a katolikus papság agitációját a februári rendelet és a 68-iki törvény ellen” sat.

Ne ejtsen kétségbe minket a gróf ily ellenmondásaival és ne zavarja össze tiszta fogalminkat a tények és szavak felett, mert higgye el nekünk, hogyha ezelőtt egypár évvel, nem az egységes házassági jogot veti fel a bajok orvoslásául, hanem, ha már elítélte az elkeresztelési rendeletet, akkor nyomban egy tisztességes modus vivendit is ajánl a helyett, hát mi, ugyanazon okokból, a melyekből ő most, nem futottunk volna még bele a kötelező polgári házasság előttünk jó előre ismert küzdelmébe. (Csodálatos, hogy oly államférfi, mint Apponyi, erről is azt hitte, hogy az simán és harc nélkül is keresztülvihető volna!), hanem esatlakoztunk volna hozzá, mint böles államférfihoz, a ki a fennálló törvényeket erősen tudja védelmezni mindaddig, míg azok helyett újabbak nem alkottatnak. De törvényt lejártni, még a mult év nyarán Szatmáron is azt mondani, hogy a statusquóra nem lehet többé visszatérni

sat., — ma pedig azt a reményt költeni fel bennünk, hogy a gróf ur oda fog kiáltani a felzudult haboknak: *Quos ego!*... és a habok csendesen meghunyászkodva fognak visszatérni a mélységbe: ez t. gróf ur, ránk, protestánsokra nézve, kissé elkésett biztatás és a mennyiben ezen biztatásban is csupán az foglaltatik, hogy ideig-óráig, egy kissé felszaporított államsegélyig fogna fentartatni az 1868-iki törvény, azontul pedig a csupa fakultatív polgári házasság aequivalenseként az 1868-iki törvények rendelkezése helyett a szülők szabad rendelkezési joga fogna törvénybe iktattatni: hát kimondom, hogy ily olesó áron mi önként sohasem adhatjuk fel a 68-iki törvényeket. A haza egységéért, a nemzet jövőendő erősbödéséért, melyet a magyarság asszimiláló erejében bizva, a kötelező polgári házasság útján elérni reméltünk, az áldozatra képesek voltunk és vagyunk mi is, — de többecske pénzért, a melylyel mostanában Ugron vagy Apponyi kinal, prot. öntudatunkat és elveinket nem adjuk el mi sem. Gályarabságot is türtek már a mi elődeink; a pátens harcát is megharcolták közelebb édes apáink. Mi is hát majd csak maradunk, ha szükség, egy kissé kopottak a paláttal, de alkuba a szabott áron nem bocsátkozhatunk.

Ova intünk és figyelmeztetünk minden protestáns embert, hogy a fakultatív polgári házasságért, mely se Istennek, se hazának hasznára nem válhatik, mely csak újabb harc és viszály forrásává lehet s mely a házasság kettős rendjével, a házasság kétféle becslése miatt, a vegyesen házasulókat a reverszálistadók karjaiba fogja hajtani, még ha ráadást kínálnak is hozzá, ne mondjanak le a 68-iki törvények fentartásának állandó követeléséről. Mert nem az a mi legfőbb bajunk, a mit Apponyi gróf, különben nemesen megszűntetni óhajt, hogy vagyonilag nem állunk egy színvonalon a r. kath. klérussal; hanem az, hogy ők reverszálist sajtolnak ki, mi pedig nem; a fakultatív polg. házasság pedig, ha csak az lesz menedékük a vegyes házásoknak, ezen házasság lealacsonyítása és a klérus által megpiszkolása miatt, tömegesen fogja reverszálistadára hajtani a prot. feleket.

Különbön gratulálók azon prot. férfiaknak, a kik a mentalis reservatio büvös légkörében nem tudják, mit cselekesznek.

Fejes István.

Palásthy Gábor.

Történeti elbeszélés, az üldözések korából.

Irta: HÖRK JÓZSEF.

II.

Egyszer mintha már látta volna is a *pofonlőtt* labancot.

Az kellett volna neki!

De hát már ő odáig jutott, hogy labancot lassan nem is láthatott, mert a mint azok észrevették, hogy ki van közel, rögtön futásnak eredtek.

Igy kergette ő az apróbb labanchadakat az 1683-ik év tavaszáig.

Akkor Thökölyt őt is elhivta Felső-Magyarországból, melyet már majdnem teljesen megtisztított a kalandoroktól, a fősergehez.

Tudta róla, hogy mindig legelő jár, tudta róla, hogy karja ki nem fárad, míg az utána jövő seregnek utat nem vág s azért hívatta el. Hiszen ezt a golyó sem fogta; nem foghatta, már mondtuk mi okból: a környező ellenfél vont körüle védőfalat...

De az 1683-ik év szeptemberétől nagyot fordult a harci szerencse kockája...

A török hatalma Bécsnél megtörtött...

Ez azonban még nem kedvetlenítette volna el Palásthyt, hiszen ő nem értők harcolt, hanem a szultánt csak úgy tekintette, mint kénytelen-kelletlen segítséget a német ellen, az ő eszményei pedig maradtak a régiék: magyar alkotmány és vallásszabadság...

Hanem, a mint vette észre, hogy a török pártfogóból olyan ügyefogyott, mindenhez kapkodó barát lett, a kinek kezében a magyar már csak eszköz volt, elkedvetlenedett.

Midőn pedig bekövetkezett az, hogy a török vezérek Thökölyt csak afféle alvezérnek kezdték tekinteni, a kivel az ő belátásuk szerint szabadon vétek rendelkezhetni, már bosszankodni is kezdett.

Végül megtörtént az is, hogy azt a Thökölyt, a kit Füleknél maga a török szultán elismert fejedelmnek és

a fejedelmi méltóság jelvényeivel fel is díszített, egy pasa — a temesvári, el is fogatta, mintha csak ő rendelkezett volna vele, erre Gábor kiállott a sorból.

Ott hagyta a kuruc tábornok. Ő nem török szolga, ő nem eszköz a török kezében! Neki önálló céljai voltak, azok, melyekért egykor Thököly harcolt: „pro Deo et libertate” — „Istenért és a szabadságért”; ha azokat meg nem valósíthatja, hazamegy, használ hazájának, mint gazda.

Elfogadta az I. Leopold által kínált amnesztiát, melytől minden zaklatás ellen biztosította — és letette a kardot, s utána nézett az ekének.

Képzelték azt a boldogságot, mely az ő otthonába költözött, hogy a rég távollévő hazatért.

Édes anyja és Borbála — csak ámulnak, csak bámultak, mikor egyszer csak váratlan, véletlen hazakerült.

Nem tudták ők, hogy mi történt odakünn a nagy világban, hiszen ők nem igen avatkoztak a férfiak dolgába, csak azt tudták, hogy nagyon okosan történt, hogy Gábor hazakerült!

Csendes, ábrándos, de hallgatag, sokszor szomorú gazda lett Gáborból. Hej, nem hiába! Gyakran fájt neki az, a mit a nagy világról hallott egyik-másik jó barátja, ismerőse, vendége ajkáról...

De hát feltette, hogy csendes falusi lakos lesz és szavának állott!

Igy élt már vagy másfél esztendeje, mikor nagy csapás érte szerető szívét: forrón szeretett édes anyja — elhunyt.

Fájó szívvel siratta meg! Lelke felét vesztette benne, Mély gyásza volt!

Édes anyja csak egy utolsó kívánságát fejezte ki előtte s ez az volt:

— Viseld jól gondját Borbálának! — Szegény, jó asszony, talán sejtette, hogy nem kellett azt Gábornak kétszer mondania.

És mégis! — Nyilatkozni most sem nyilatkozhatott; nőülni? most, gyászában kedvet nem érezhetett; tudta ugyan már, hogy nem kopogtatna hasztalan amaz arany szivecske ajtaján, de hát!

És el kellett néznie, sőt helyeselte is, hogy temetés után a szép szomszéd az egyedül álló, legényember

házából, mert hiszen Gábornak már cselédein kívül senkije sem volt, haza költözik.

Üres lett immár a kedves ősi fészek, nincs benne drága, édes anya, nincs benne — aranyos kis madár.

III.

Gábor szomorú magányában itt-ott átrándult másik birtokára Koros-ba, a hól született.

Néha-néha vadászgatott. Néha, de ritkán áttekintett a szomszéd udvarba. Mindig olyan elfogult volt, mikor oda ment s olyan nyugtalan, mikor onnan jött!

Pedig milyen jól érezte ott magát!

Beh szívesen ült volna reggeltől napestig ennek a kedves, ennek a büvös-bajos szép leánynak közelében.

Oh mily örömet vette volna ölébe, csokolgatta, szeretgette volna...

De édes anyja emlékét tisztelni kell, a fiui gyászt megsérteni nem szabad.

Egy nap vendégei érkeztek...

Labancok, tehát nem örült nekik, — de vendégei voltak, hát szívesen fogadta.

Néhány katonatiszt volt.

Ellenfél egykor, de most nem azt látott bennök és megtisztelte őket.

Pompás villás reggelivel fogadta.

1687 egyik márciusi napja volt és vasárnap. Épen a templomból került haza.

El-elbeszélgettek délelőtt, gazdasági kérdésekről, — lovakról...

Majd jött a nagy ebéd. A mit egy nőtlen ember asztala csak nyujthat, mi jó falat, „szem, szájnak kelleme”, — azt hordták föl az asztalra; de különösen izlettek pompás borai.

Ebéd után, midőn — cselédjei is vasárnapi nyugalmat élveztek, elvezette vendégeit istállójába.

Ott mutatta meg pompás fajlovaikat.

Hallottuk — ugymond — az egyik tiszt, hogy különösen kitünő, nemes fajú arab lovaid s pompás vadász paripáid vannak s épen azért látogattunk meg, hogy ha van köztük eladó, egy-kettőt megvegyünk; — kész pénzzel fizetünk...

(Folyt. köv.)

A bánsági evangélikus esperesség és az egyházpólitikai reformok.

(Vége.)

Az egyházpólitikai javaslatok nem kellene a bánsági ev. papoknak, mert — úgymond — azokból a protestáns egyházra erkölcsi és anyagi károk háramlanak. Ilyenek: az anyakönyvek elvétele, a kötelező polgári házasság, a felekezeti külsőség s a 1868. LIII. t.-c. feladása.

Lássuk ugy van-e?

Hát a mi az anyakönyvek elvételét illeti, én igazán nem tudom, mely beszéd legyen ez? A protestáns egyház anyakönyveit az állam soha nem fogja elvenni, mert azok, a mi tulajdonunk. Felruháztattak nyilvános állami közokirat jellegével, de nem szüntek meg soha egyházi anyakönyvek lenni s azok maradnak ezután is, mert tiszta dolog, hogy az állami anyakönyvek behozatala után is fog minden egyház a maga egyházi céljaira, anyakönyveket vezetni. A különbség tehát csak az lesz, hogy a mi egyházi anyakönyveink, az állami anyakönyvek megnyitása pillanatában, visszaadnak eredeti rendeltetésüknek: lesznek kizárólag egyházi s nem egyszermind polgári anyakönyvek is.

Az egyház és hívek érdeke tehát esorbát nem szenved, hanem igen is — s gondolom ez lett volna az őszinte beszéd; — jelentékeny esorbát fog szenvedni lelképásztoraik jövedelme. Nos hát, hogy ez bekövetkezik, azt a kormány is tudja és nem elismerés illeti-e meg, hogy a kárpótláson nemcsak töri fejét, de már az évi költségvetésben kezd tényleg kárpótolni is. Addig míg az államnak vezettünk anyakönyveket, koldus fillért kaptunk, most, hogy munkánk kevesbedik, tőkéhez jutunk. S mégis szidni, gyalázni erény azt a kormányt, a milyenhez fogható kormányunk, se szabadelvűségben, se munkában, se jellemében soha nem volt.

Bánsági atyafiak! hagyjatok ti békét ennek a kormánynak! Megtanulhatjuk mi attól mindnyájan, hogy hogyan kell dolgozni, éjt-napot egybevéve, a ránk bízott egyház és hívek javáért.

Hanem talán nagyobb baj a kötelező polgári házasság behozatala, mert hát ez már nem csak anyagi, hanem erkölcsi kárral is jár majd. Megengedem, hogy lesznek sokan, a kik nem kérnek majd az egyházi áldásból, de vallom, hogy azok között egy sem lesz olyan, a kinek igazi lelkipásztora legyen. Mikor az ember annyira jut, hogy a vallását is, a melyben született és nevedett, mint az elnyűtt subát szegre akasztja s megveti s az Isten áldását még oly frigyre se kéri, minő a házasság, akkor nagyot vétkezik, de még nagyobb az, a kinek lelkipásztori jelleme, vagy hanyagsága miatt ennyire jutott.

Bánsági atyafiak! a mi papi tekintélyünket (hiszen nem vagyunk mi római klerus!) ne külső hatalmi, ne kényszer-eszközökre, hanem a világot meggyőző Ige erejére alapítsuk. Akkor a mit az állam elvisz, azt a hívek szeretete megszerezve visszahozza és a bérnél, a szívek kedves ajándékának kellemetesebb illatja lesz.

Ne azt keressétek, a mi a híveké, hanem magukat a híveket s ha őket megtaláljátok és pásztori mindennapi gonddal a hit és lélek teljes erejével magatokhoz fűzitek, — jaj! de csak gyönyörűséges iga is léssen az a ti igátok. Ne tanuljatok ti a farizeus irástudóktól, hanem tanuljatok szolgálni attól, a ki szelíd és alázatos lelkű vala! Akkor — az élet keresztje nem lesz olyan nehéz vállaitoknak!

Bizony mondom: a hívek sokkal boldogabbak lesznek, ha az egyházi házasságkötések hábeli zürzavara s abban az a sok gyalázatos üzelem, lélek-hajszó és vásárlás véget ér. Ugy elszorult a lelkem minap is. Egy tisztes állami hivatalnok, ki nem rég tért át hozzánk a r. kath. egyházból azon a réven, hogy Lutheremet megolvastam engem is megszeretett, messze földről egész csomó okmányt küldött hozzám, hogy megértsem baját és tanácsot adjak neki. Kik tették tönkre maga s háza boldogságát? Az anyakönyvvezető r. kath. papok. Bevezettek egy törvénytelen leányt (miért? nem tartozik ide) az anyakönyvbe s a jegyzetbe hamisan oda tették, hogy X. Y. örökre fogadta (noha törvény szerint nem történt úgy) s aztán az örökre fogadók nevével kihirdették, összeeskették az illető hivatalnokkal s most évek mulva tudódik ki, hogy az a szegény hivatalnok tulajdonképpen egészen mást vett el, mint a kit elvett, hogy az neki tulajdonképpen nem is törvényes felelősége, hogy még talán nyugdíjra se számíthat. S a boldogtalan asszony is csak most tudta meg, hogy — ő sehonnai, kitétt gyermek... és felülva kis családi fészék nyugalma, pedig igen nagyon szeretik egymást.

És ez csak egy eset a sok ezer közül.

Csak hadd jöjjön hát az a polgári házasság — legalább egy osztó igazság lesz az egész országban.

S a mi végre a felekezeti külsőséget és az 1868. LIII. t.-c. megváltoztatását illeti, nohat az elsőből ránk háromolható anyagi káron a javaslatot tárgyaló bizottság már is segített, a másik baj pedig ha bekövetkezik, csak javunkra szolgál, mert önvédelemre, munkára, lelképásztorgondozásra ösztökél.

Más viharokat is látott már a protestantizmus és megküzdött velük. Azt mondom most is: gyáva az, a ki győzelemtől fél, midőn győzhetlen fegyvere legyen: az Ige, az Igazság!

Azért ne a láthatókra és mulandókra — a fenyegető anyagi kárra s veszteségre, hanem a láthatatlanokra és örökkévalókra: az evangéliumi szabadság, az eszme diadalára nézve fussunk a cél felé.

Előttünk az elhanyagolt föld, — tüske-tövis és bojtortján benötte mindent, — protestáns papok! tegyétek kezeteiket az eke szarvára, — s Isten nevében szántatok derült lélekkel, jobb jövőbe vetett hittel és reménnyel tovább-tovább és hinsétek a jól megművelt földbe azt a drága magot, mely bizton megfog és hoz gyümölcsöt ki hatvan, ki száz annyit és — megörvendeztetni lelkeinket gazdag aratással.

Azokat pedig, a kik ninesenek ellenünk, azt a becületest, szabadelvű magyar kormányt ne bántások, — mert ha valaha, ma értünk, a mi ügyünk diadaláért munkálkodik az.

Masznyik Endre dr.

KÖZÉLET.

Közjogi terminologia.*

Azt az érdekes controverziát, mely a polgári házasságról szóló törvényjavaslat igazságügyi bizottsági tárgyalásánál Polónyi képviselő által fölvetetett s mely eredményében, a Magyarország és Ausztria között az uralkodó közössége által teremtett kapocs lényegét s ebből kifolyólag Ausztria és Magyarország uralkodója kettős állampolgári természetét érinti — kísérsük meg kissé oly oldalról világitani meg, a mely a kérdést elemeire vezetve vissza a sok tekintetben téves közjogi fogalmak való értékét megállapítja.

Van-e a két állam közt egyáltalán közösség, vagy pedig mindaz, a mit negyedszázados közjogi terminológiánk közös ügyek kifejezése alatt ért, a dualizmus rendszerébe beempegyesített hamis theoria?

Az érintkezés, mely két nemzet történeti párhuzamosságából azoknak állandó egymáshatása mellett fejlődik ki, bizonyos jogviszonyokat állapíthat meg, melyeknek alanyai a nemzetek, mint politikai létszervezetek. Bármily lényeges és szoros suffixumai legyenek is ezekben ezek az illető nemzetek történeti egyéniségének, azoknak szabad és öncélú politikai fejlődése elé határt nem szabhatnak, legfőkébb azok szerint módosulnak. Az állam, mint a politikai nemzet összfogalmának természeti és testi megjelenülése szükségképp magába szívja az állam, mint jogi személyiség fogalmát, s épp abban áll souverainitása, hogy önmaga, mint jogok és kötelezettségek alanya érvényesülhet.

Miben áll már most az a nagy és gyökeres átalakulás, mely a közjogi felfogás terén az alkotmányos állam korában a király és nemzet, mint a katalom kettős forrása közötti ellentétet áthidalta? Abban, hogy a kettőt az állam fogalmában egyesítette, hogy az uralkodói és törvényhozói hatalom magasabb egységét az államhatalom egységében kifejezésre juttatta, amazokat embeben feloldotta. Az állam modern elmélete mellett egészen szükségtelen kérdés, hogy vajjon egy oly kötés, mint a pragmatika sanctio, mily tényezők közt, minő hatályal létesült? A feleletet erre nem a történeti jog egyoldalú álláspontján, hanem a mai államtan első szemlében a kötés politikai természetében kell keresnünk.

Abban a szövetségben, mely Ausztriát és Magyarországot a Habsburgok jogára alatt egyesítette, nem hozott egyik államfél sem oly nagyobb közjogi attributumokat, melyek megrövidülést szenvedtek volna, vagy oly kisebbeket, melyek a közös gyakorlatban kölcsönös kiegészítésre szorultak volna, hanem hozta mindegyik azoknak pontosan egybevágó mértékét, melynél fogva azok egymást teljesen fedték, egymást fölszívták, áthatották. És a pragmatika sanctio kötelező, alaptörvényi jellege, tekintélye nem abban áll, hogy az kétoldalú szerződés, hanem abban, hogy természetes és önként értendő kifejezése annak a kapcsolatnak, mely Magyarország és Ausztria között az uralkodó azonossága által természetesen és felbonthatatlanul létesült.

Közös alkotmánya nincs Ausztria-Magyarországnak. De ha ez így van, mért ne mehetnénk tovább egy lépéssel? és mért ne mondhatnók: Ausztria és Magyarország közt közösségek sem léteznek, hanem léteznek csupán azonos ügyek és léteznek az azonos ügyek közös intézésére hivatott organumok. Nem az uralkodó személyének közössége az, mely Ausztriát és Magyarországot szoros kapcsolatban tartja, hanem annak azonossága s ez azonosság kifolyása nem jogközösség a két állam közt, hanem jogazonosság. Ezt az azonosságot egészen világosan megjelöli a pragmatika sanctio, mikor az oszthatlan és elválaszthatatlan (indivisibiliter et inseparabiliter) birtoklást kimondja. A különbség az, hogy a közösségből föltétlenül foly az érdekeltek azon joga, hogy a közösség megszűn-

* E cikk a magyar állam és Ausztria közötti kapcsolatra vonatkozó eredeti felfogásánál fogva nagyon érdekes. Szerk.

tesét „quasi ex contractu“ követelheessék, mert a közösség csak formai, csak ideális egység, a különnevi részeknek nem teljes egybeolvadásával, sőt határozott individualis önállásával; ellenben az azonosságból nem foly ezen jog, mert ott mindenik fél „pro indiviso“ és a másik fél által nem korlátozva bírja és gyakorolja ugyanazokat a jogositványokat.

(Vége köv.)

V. S.

EGYHÁZI ÉLET.

Hazafiság és ultramontánizmus Olaszországban.

Tagadhatatlan, hogy Olaszország az egységes királyság megállapítása óta hatalmas fejlődésnek indult, de másrészt bizonyos az is, hogy ezáltal az olasz állami hatalom és a pápaság közötti ellentét a végtelenségig jutott, a mi nem csekély befolyással van az olasz népelet fejlődésére. Oly dilemmába jutott, a mely csakis a papizmus vereségével végződhetik.

Itália népének vallásos egyházi élete maig is pápaság, középkori jellegű. A szentek — és Mária tisztelete virágzásban van, — szent Janiarius vére Nápolyban nagy néptömeg által idvözölve még mindig folyóvá válik, a bambinót még mindig áhitattal imádják, a vallási babonák roppant tömege virágzik; a körmenetekben ezereken veszt részt a nép, szorgalmasan — még hétéköznap is — adoralja Mária s a szentek képeit, s a papok — főleg kisebb helyeken — még mindig igen nagy befolyással bírnak a népelet különböző rétegeiben.

Honnan tehát az ország fejlődése e nagy, benső ellentét dacára? Honnan van az, hogy a római egyháztól s a pápai tekintélytől, mint az egységes Italia emez ősrégi ellenségétől való hagyományos vallási függés mellett is az olasz nép nagy rétegeiben oly erős a hazafias érzület, oly lélekemelő a hazaszeretet s oly nagy az új hazához s különösen a királysághoz való ragaszkodás, mely pedig nyíltan szakított a Vatikánnal s a kath. egyház fejével?

Olaszországban idestova már 23 év óta az olasz „Kulturkampf“ küzdelmes napjait élők, s mivel ott a Cavour-féle „szabad egyház a szabad államban“ az irányadó, ép azért a Vatikán gyűlölete határt nem ismer. S az nem is lehet másképp, ha csak a következő pápa egyszerűen meg nem hajol ama történeti tény előtt, hogy Róma Olaszország fővárosa, s az olasz királyságot el nem ismeri, illetve a patrimonium Petri-ről, az u. n. volt egyházi államról, véglegesen le nem mond. Mi kétségbe vonjuk, hogy az megtörténhetne: a jezsuita szélső irány mindent el fog követni megakadályozására, már pedig ez — tudvalevőleg — még mindig az uralkodó a Vatikánban. A jezsuita politika azt tartja, hogy e ponton tett legkisebb engedmény az önmagáról s a kath. egyháztól való lemondással azonos.

S mégis Italia e mélyen gyökerező ellentét dacára folyton halad és fejlődik befelé és kifelé egyaránt. Hogy az ifjú Olaszország ily helyzetben bensőleg erősödjék, annak okát csakis az olasz nép hazafias nagyságában és belső erejében kereshetjük. Oly nagy a közös haza, s a drága véraldozatok aran szerzett szabadság és politikai egység iránti szeretet a népben, hogy az ellen mitsem segít a pápa környezetéből jövő fenyegetés és szidalmazás. A nép a királyban épen az olasz nemzeti nagyság és egység képviselőjét tiszteli, s mitsem törődik a kényelmesen élő vatikáni fogoly ama farizeusi jóvondoléseivel, a melyek szerint — mint legközelebb elhangzottak — Olaszország, ha a pápa szavára hallgatna, sokkal előbb, mint gondolja, új életerőre tehetne szert. Másfel ezredév tapasztalatai nyomán jól ismeri e nép a pápaság ama politikáját, a melyet Olaszországgal szemben kérelhetetlen következetességgel gyakorolt. Egy ezredév óta épen a pápaság önző világuralma volt az, mely Olaszország nemzeti és politikai emelkedését megakadályozta; s azt anyagilag ép úgy, mint erkölcsileg tönkretette, úgy hogy nemzeti újjászületése csakis a pápasággal való szakítása alapján válhatott lehetségessé. S ha a pápaságban megvan — mint hirdeti — a beteges népek és nemzetek gyógyítására a „természetfeletti képesség“, ugy miért nem gyógyítja meg Franciaország, Spanyolország, Belgium és Dél-Amerika nehéz társadalmi bajokban sírlődő népeit, a melyek tudvalevőleg jó katolikusok hírben állanak?

A hazafias érzület tehát az, a mi az olasz lélek éltető elemét képezi. A haza nagyságán faradozik pedig ez épen a politikai egység szülőtte. Mellette a vallásos érzület csak mint magánygy szerepel, a melyért ki-ki magának felelős s mint ilyen az államot nem érinti. A nyilvános iskolákban is az oktatás csak az erkölcs-tanra, nem pedig egyuttal a vallás-tanra terjed ki. Sőt vannak emberek Olaszországban, kik komolyan megvannak győződve arról, hogy az állam vallás nélkül is halad és fejlődhetik. S azon ne is jajgasson a pápa s a kath. egyház, mert maga idézte elő az állapotokat. Mert bár a társadalom hit nélkül fön nem állhat, de az a nép, melynek hite meggyőződésével, haladásával, szent érdekeivel kiengesztelhetetlen ellentétbe jutott, ideiglenesen, míg a hitéletnek egy újabb, haladottabb formáját meg nem találja, szükségképp a hitetlenség karjaiba dől. Ez egyházmegyéi, vagy legalább is meg nem akadályozza a vallási babonát, nagyon hiányos, a szeminariumok fojtó levegőjében művelni ki papjait s következetesen elzárja azokat a tudomány minden vívmányától, a korszellem és a nemzeti élet lüktetésétől. Ezek mellett természetesen olyanok is nagy számmal találhatók Olaszországban a műveltebbek körében, kik mélyen fájlalják a Quirinál s a Vatikán vészthozó ellentétét, s komolyan gondolkoznak elhárításán vagy legalább is enyhítésén. Igen helyesen indultak ki abból a gondolatból, hogy épen a vallásos érzület az, mely a szívet megindítja a hazafiság lelki képezi s erős tettekre készíti. A tisztán politikai mozgalmak értelmi és erkölcsi tekintetben egyaránt terméketlenek akkor, ha az azokat éltető és tápláló vallásos megújulás, az egyénnek önmagából s önmaga által való reformálódása nem kíséri e mozgalmakat.

TANÜGY.

A debreceni református egyetem.

(Folytatás.)

A debreceni református egyetemnek főképp theologiai fakultása az, a melyről én különösen szólni akarok. Sokszor hallottam ágostai evangélikus társas körökben azt az eszmét megbeszélni, hogy miként lehetne itthon egy egyetemes theologiai fakultáshoz jutni, egy olyan theologiai fakultáshoz, mely a külföldi egyetemes theologiai fakultásainak színvonalán állana?

Ugy tudom, hogy igen előkelő és befolyásos egyenektől szivárgott át az említett (nagyobbára tanárokból álló) társaságokba az a gondolat, a mit a reformátusok már nyilvánosan, zsinatiilag is formuláltak, — azzal a különbséggel, hogy az én felekezetem részéről nagyobb hajlandóság mutatkozott a budapesti egyetemnek evangélikus fakultással való kiegészítésére.

A módozatok nem idevalók, itt csak magának a ténynek van jelentősége.

Fel sem hoznám, ha erről komolyan nem beszél-nének s nem beszéltek volna már a zsinat idején is.

Tehát meg van a hajlandóság az ágostai ev. egyházban a budapesti egyetemnek egy ev. theologia fakultással való kiegészítésére.

Csak a hajlandóság, mondom, mert a kivitelhez óriási töké kellene. Ha az evangélikusok mind a három theologiját összefoglalnák is, az így nyert töké meg sem közelítené az egyetemes fakultáshoz szükséges töké.

Mondok én ennél sokkal egyszerűbb módot.

Ha olyan nagyon tetszik az a gondolat, hogy az ágostai ev. theologusok magyarországi egyetemen végezhessék tanulmányaikat. — a mint hogy ez az óhajítás nem csak hazafias, hanem jogos és egészséges is, — hát törekedjék arra az ág. ev. egyház, hogy ez a debreceni egyetemen váljék lehetővé. Indítson mozgalmat olyan töké összegyűjtésére, melyből a ref. egyetem theologiai fakultásán ág. ev. tanszékek volna felállíthatók.

Nem akarok itt részletes tervvel előállni; csak annyit jegyzek meg, hogy egyelőre egy dogmatikai és egy — simbolikával egybekötött liturgiái tanszék felállítása lehetővé tenné, hogy az ág. ev. ifjak a theologiai tudományokat a debreceni egyetemen hallgathassák.

Mikor én a pesti theologiaiba jártam, már akkor annak csak a neve volt „egyesült protestáns”; de facto református theologia volt az. Szép számmal voltunk ott ágostaiak, pedig csak liturgiára és simbolikára jártunk külön előadásokra, még a dogmatikát is együtt hallgattuk a reformátusokkal. Azért semmi sem lettek rosszabb lutheránus papok társaim, mint azok, a kik a pozsonyi theologiaiba jártak.

Az említett két tanszék felállítása talán nem volna lehetetlen, ha erre nézve komoly mozgalom indított-nék meg.

Nos, ha az „Óráló” az ország szabadelvű, különösen protestáns közönsége előtt csakugyan közérdekű lappá válik, a mit én tiszta szivemből kívánok neki s az én észrevételeimet ez a közönség figyelmére méltatná, — akkor bizonyos lehetek felőle, hogy felháborodást idézek elő mind a két hitfelekezet részéről.

A reformátusok így fognak felkiáltani:

„De mit akar ez a lutheránus? — Mi csinálunk magunknak egy derék egyetemet, nincs szükségünk az atyafiakra. Az egész dolog a mi református belügyünk s nem is akarjuk, hogy az egyetem más legyen mint református egyetem. Hát mit ártja bele magát ez az ember, hogy disharmoniat idézzon elő? — Nekünk nem kell lutheránus tanszék a mi theologiánkban!”

Az én lutheránus atyámfiai pedig így fognak rám förmedni:

„Már hogy lehet ilyen indítvánnyal előállni?! Lát-szik, hogy református iskolába járt, közel van hozzá, hogy renegáttá legyen. Szép dolog volna drága pénzünket a Kálvinistáknak adni, csak azért, hogy lennézenek bennünk! — A mi ifjaink annak az alma maternek csak mostoha gyermekei volnának és tanáraink is minden lépten-nyomon éreznék, hogy nincsenek otthon. Nem, nem! — Mi nem megyünk a református egyetembe helyet kol-dulni magunknak!”

Oh én ismerlek titeket, kedves kálvinista és lutheránus testvéreim! ismerem egymáshoz való szerelmeteket és bizalmatokat. Szép frázis ez ünnepies alkalmakkor, de tartalma nincsen.

Tehát mind a két fél rám támad és elvernek külön-külön, mint a Rákóczy-kor jámbor tótját elverték a kurucok és labancok... ha — egyáltalán figyelemre méltatnak!

Mert midőn azt tettem föl a két testvér-egyház közönségéről, hogy kikapok tőlük, akkor még a jobbat tételtem föl felőlük.

Ha megvernek, ez annak a jele lesz, hogy meghallgattak. (Mert hiszen az is megeshetik, hogy indítványom elhangzik a nélkül, hogy valaki reflektálna rá.)

Megpróbálom, ha nem tudnám-e magamat a kétféle támadás ellen megvédelmezni?

A reformátusoknak igen egyszerű a feleletem.

Az, a mit én javaslatba hozok, önkéntes ajánlat volna az ág. ev. egyház részéről. Az ev. egyház fölajánlana bizonyos megfelelő összeget két theologiai tanszék felállítására. Ez a református egyetem jellegét semmiben sem módosítaná, de még theologiai fakultásait sem. A felajánlott összeg csak járulék volna, amelylyel az ág. ev. egyház egy-két tanszékét biztosítana theologusai számára. Az pedig, ha a reformátusok theologiját ágostai növendékek is látogatnák, kárt nem okozna senkinek.

(Vége következik.)

Philippus.

A kecskeméti jogakad. indítványa.

A kecskeméti jogakadémia tanári kara, azzal az okos és méltó indítvánnyal lépett föl, hogy a vidéki jogakadémiák Csáky gróf kultuszminiszternek, egy közös küldöttségben fejezzék ki hálájukat ama két nagyfontosságú törvényjavaslatért, melyeket nemrég terjesztett

be: u. m. a kötelező doktorátus eltörlésére s a felekezeti tanárok nyugdíjintézetére vonatkozókéért. Itt egész terjedelmében adjuk a jogakadémiához intézett s lapunknak is megküldött fölhívást, melyet részünkről csak helyeselni tudunk. De a nagyérdemű kultuszminiszter mellett Berzeviczy államtitkárt is megilleti a méltó köszönet.

Mélyentisztelt tanári testület!

A jogakadémiák szükségességét vitatni szegénytelen volna. Kulturmisionális hivatásuk, minden kétségen fölüll áll. Mégis a hazai tudományosság fejlesztése körül annyi érdemeket szerzett ezen intézmények a legutóbbi 20 év alatt annyi mellőztetésben, kicsinylésben részesültek, hogy csak szükségességüket elvitázhatalanul igazoló szívós élet-erejük és a szolgálatukban álló férfiak törhetlen kötelesség-érzete tartotta fenn őket.

Vége annyi hányattatás után ez intézményekre is szebb jövő virrad. Magyarország fenkölt szellemű kultusz-minisztere, felismerve a vidéki tudományos központok fontos hivatását és kiváló jelentőségét, céltudatos erélyvel igyekezik felvirágoztatásukon.

Két törvényjavaslata fekszik ez idő szerint a törvényhozás előtt, a melyek mindkettője a jogakadémiák szebb jövőjének biztató zálogát képezi. Az egyik a kötelező doktorátus eltörléséről, a másik a felekezeti jogtanintézetek tanárainak nyugdíjaztatásáról szóló törvényjavaslat.

Igaz, hogy e javaslatok törvény ereje még a jövő titka, de már a kezdeményezés e téren oly kiváló érdem, melyet a jogakadémiák, hálás viszonzás nélkül nem hagyhatnak.

Athátva tehát azon őszinte hálaérzettől, melyet a nemesen gondolkodó államférfi iránt, meggyőződésünk szerint, minden egyes jogakadémiai tanárnak ösztönzőleg éreznie kell, bátrak vagyunk indítványozni, hogy az összes jogakadémiák képviselőiből alakult küldöttség fejezze ki gróf Csáky Albin ó exellenciája előtt a jogakadémiai tanári testületek mélyen érzett háláját és kiváló érdemei iránt táplált tiszteletteljes hódolatát.

A küldöttség tisztelgésének időpontjátul legalkalmasabbnak véljük folyó hó 22-ét, a mikor tudomásunk szerint a dunamelléki ref. egyházkerület tanári testületei is tisztelegni fognak a miniszter ur ó nagyméltóságánál.

A gyűlekezés Budapesten, ugyancsak folyó hó 22-én d. e. 9 órakor a Pannonia szálloda éttermében történhetné legcélszerűbben.

A küldöttség vezetőjeül bátrak vagyunk javaslatba hozni nagyságos dr. Bozóky Alajos kir. tanácsos urat, a nagyváradi jogakadémia igazgatóját, mint tudunkkal hivatal szerint legidősb jogakadémiai igazgatót.

Mély tisztelettel kérjük ennél fogva az igen tisztelt tanári testületet, hogy javaslatunk el, vagy el nem fogadásáról bennünket mihamarabb értesíteni kegyeskedjék, hogy kedvező esetben a küldöttség bejelentésére és fogadtatására a szükséges intézkedéseket a kellő időben megtehesse.

Kelt Kecskeméten, a jogakadémia tanári karának, 1894. évi február hó 9-én tartott üléséből.

A tanári kar nevében, mély tisztelettel:

Kovács Pál dr.
igazgató.

POLITIKAI SZEMLE.

Belföld.

Az igazi taktika. Mint már előbbi számainkban jelez-tük, a nemzeti párt végre szint vallott az egyházpolitikai kérdésben. Vezére Apponyi Albert gróf a nemzeti párt f. hó 10. és 11-én tartott folytatódó értekezletén kijelentette, hogy az egyházpolitikai reformokból elfogadják a zsidó recepciót, a vallás szabad gyakorlathoz szólót, az állami anyakönyvezést — de nem most, hanem csak a közg. reform keresztültivtele után, ellenben visszatartja a felekezeti különiséget és a kötelező polg. házasságot.

Jellemző arra nézve, hogy mily belső összekötöttség van Apponyi és pártja klérikalís sajtója között, hogy tehát minő a párt szelleme: az a körülmény, hogy a „P. Napló” már előzetesen, vezércikk alakjában, mint a megoldásról táplált nézeteit közölte mindazokat, a miket most Apponyi előadott; ellenben a nemzeti párti, de liberális „Magyar Hírlap” még nemrég is abban a hitben volt, hogy Apponyi mindenkor a szabadelvűség táborában fog maradni, honnan őt sem kicsalni, sem kiűzni nem lehet — azt elfeledte, hogy szabadon kivonulni lehetséges.

A kötelező polgári házasság helyett Apponyi és pártja a házassági jogot a szükségbeli polgári házasság alapján akarja rendezni. A házasságkötés maradjon meg az egyház kezében, csak oly esetben járjanak el a polgári közegek, midőn a felek egyházi akadály miatt össze nem kelhetnek. A bíraskodás ellenben legyen az állam kezében. Azt azonban elfeledte megmondani, hogy minő házassági jog alapján járjanak el az illető lelkesek a házasság kötésénél, de magától érthető, hogy nem állami, hanem egyházi törvények alapján, mert a lelkesek végre is az egyház és nem az állam közegei és így lelkiismereti kényszer nélkül állami aktusban, saját törvényeik ellenére, részt nem vehetnének.

Marad tehát az eddigi állapot a tízfélé házassági joggal, megtoldva tizenegyedikkal. Vagyis a szükségbeli polgári házasság ama silány formája, mely Ausztriában is érvényben van.

Ide törpült 3 év alatt az a nagy szabadelvűség, melyet Apponyi gróf hirdetett; ide silányult az az egy-séges állami házassági jog, melynek harsonáját akkor oly hangosan fúttá.

S még hozzá ez a tákalmány nem is fogja az összeütközéseket elsimítani, mert a kath. egyház dogmaszerűket veti vissza az állami házassági bíraskodást és a polgári házasság minden alakját is. „Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos anathema sit.” (Ha valaki azt állítja, hogy a házassági ügyek nem az egyházi bíróságok elé tartoznak, átkozott legyen). Így Apponyi, a nagy békítő is már előre átkozott s a klérus hajszája folyini fog e javaslatok ellen is, mint a hogy Ausztriában gyalázatosaknak és érvényteleneknek jelentette ki IX. Pius annak idején az egyházpolitikai reform-

Mit kell tehát tenni — ezt a nagy kérdést teszi föl Weber, berlini tanár Beyschlag „Deutsch-Ev. Blätter” c. havi közlönyének legközelebbi füzetében, hogy a vallás a népéletnek megtartásáért? E nagyfontosságú kérdésre ugy felel, hogy a katholicizmus ugy a mint van, minden további reformok s a népélet szellemi mozgalmaihoz való csatlakozás mellőzésével a mélyebben érző kedélyeket Olaszországban ki nem elégítheti, a waldensek s a „Chiesa libera” (Szabad egyház) kisebb prot. gyülekezetei ellenben sokkal kevésbé léptek még a nagy nyilvánosság terére, s az evangelizáció áldásos művét még nagyon is csak csendben gyakorolják, hogy sem a kath. egyházzal bensősleg szakított magasabb műveltebb körök számára kapcsolati pontot képezhetnének. És mégis Bonghi, ez az elsőrangú olasz államférfi és filozóf komolyan foglalkozott azzal a gondolattal, hogy a kath. egyházból kilép és valamely prot. egyházközösséghez csatlakozik. Bár később arra az elhatározásra jutott, hogy abban az egyházban maradjon, a melyben születte, mégis hatalmas indokoknak kellett azoknak lenniök, a melyek oly férfit, mint Bonghi, minden tekintetek mellőzésével arra a lépésre ösztönöztek.

Tényleg azonban mátra határozta el magát, mi ugyan sokkal kevésbé határozott, eredményében sokkal kevésbé fontos, de azért nagyon ékesen szóló bizonyosággal szolgálhat evangéliumi, hithősies elhatározásáról és bátorságáról, a mely lelkiismeretét megkötni nem engedte. Nyílt levelet intézett a pápához, mely több más hason-targyu kisebb értekezéseivel egyetemben „Questioni del giorno” (Napi kérdések) c. alatt Milanóban jelent meg. E levélből „a S. S. Leone XIII.” vannak merítve a válaszról szóló fentebbi gondolatok. Szerző vallási és theol. kérdésekkel behatottan foglalkozott; megírta „Jézus életét”, mely azonban Krisztus istensége tagadásának ürügye alatt az Indexbe került.

(Folyt. köv.) Szlávik Mátyás dr.

Levél a szerkesztőhöz.

Tekintetes Szerkesztő úr!

Mély megindulással, sőt megdöbbenve olvastam nagybecsű Lapjának 11-ik számában a „Tömeges áttérések” című rövid közleményt.

Mélyen megindított pedig, sőt megdöbbenett már maga az a nagyon sajnós körülmény is, hogy protestáns magyar emberek épen most készülnek római katholicusokká lenni, mikor az egyetemes római kath. egyház feje, a pápa tetőtől talpig fegyverbe öltöztette az ő híborosait, mint vezereket, s ezek élén egy egész ultramontán fekete legiót indított táborba, harcolni a liberalizmus ellen, ledönteni a szabadságnak azon oltárait, melyeket a protestantizmus állított fel az emberi keblekben!...

De még mélyebben megindított s még jobban megdöbbenett az a sajnósabb körülmény, hogy az a Lap hozta ezt a közleményt először, mely a legszentebb jel-szót, t. i. ezt: „szabadság” viseli homlokán.

Szabadság és önkormányzat ikertestvérek.

Ha így a „Szabadság”-nak tudnia kellene, hogy a protestánsok önkormányzata kizárja még lehetőségét is annak, hogy a hívek és az egyházmegegy felgyelmi bírósága között bármiféle megállapodás is létrejöhessen.

Az egyházmegegy felgyelmi bírósága nem megállapodik valamiben, hanem határoz úgy a hívek, mint a hívek által felgyelmi bíróság elé hurcolt lelkes kizárásával, legjobb felátása és meggyőződése szerint törvényesen.

Ha a hívek nincseneg megelégedve ezen határozattal, joguk van, sőt elengedhetetlen kötelességük felebbezni.

Ha az újléti helv. hitv. egyház némely tagjai nem ezt teszik, hanem a felsőbb törvényszék ítéletét be sem varva, avagy talán nem is felebbezve, róm. katholicusokká akarnak lenni; ez minden bizonynyal olyan cselekedet, a miért sem Lénárt Péter lelkeszt, sem az érmelléki egyházmegegyt felelősségre vonni, elítélni nem lehet.

Elítélendők s megrovandók csak azok „a régi református családok”, a melyek az önkormányzati jogokkal együttjáró kötelességeknek még sejtelmével sem bírnak.

De elítélendő a „Szabadság” is, mely egy ilyen tenyt, avagy szándékot a nélkül közöl, hogy megróna s önkormányzati jogaik gyakorlása mellett felhívna az újlétaikat önkormányzati kötelességeik teljesítésére is.

Sajnos, hogy nemcsak ezt nem teszi a „Szabadság”, hanem egészen olyan hangon, olyan modorban közli ezt az eseményt, a mely azoknak az áttérő, vagy legalább áttérni akaró híveknek még pártját fogja a helyett, hogy megróna, kárhozná őket.

Nem is kell egyéb, csak az, hogy még a „Szabadság” is a szabadságot pártfogolja hasábjain... bizony mondom, megszületik nem sokára egyházi téren is, a minden jogot és szabadságot megsemmisítő rémes ellen-ség... az anarchia!...

Nagy Sándor, helv. hitv. lelkeszt.

Mi a közleményt más lapokból, a „Szabadságból” és „Egyetértésből” vettük át azért, hogy — a mi részben be is teljesedett — az óhajított felvilágosítást megkapjuk. Mivel azonban ez ügy előttünk nem áll még egészen tisztán, be fogjuk szerezni a szükséges információt s beszámolunk olvasóinknak e megdöbbenő tünet okával s részleteivel.

Presbiterek választása. A szerencsi ev. ref. egyházban folyó hó 11-én volt a lemondott 5 presbiter helyére új választás, mely alkalommal Kovács Miklós, Kovács Mihály, Csuka Imre, Belák Károly és Kessó Géza dr lettek új presbitereknek elválasztva.

Egyházmegegyi választások. A felsőbaranyai egyházmegegyi általános tisztújítás mindjárt a második szavazással befejeztetett; az újabb szavazásnál a következők választottak meg:

Egyházmegegyi papi tanácsbíró: Hoffer Károly 34 szavazattal; világi tanácsbírók: Váry Gyula kir. táblabíró 46, Nagy Károly kasznár 36 szavazattal.

Egyházmegegyi papi főjegyző: Morvay Ferencz 31 szavazattal; papi aljegyzők: Túry Lajos 38 és Zeke Lajos 29 szavazattal.

Egyházmegegyi közpénztárnok: Iványos Soma 43 szavazattal.

r. l.

törvényeket s ezek közt a szükségbeli polgári házasságra vonatkozót is.

Tudjuk, mily uniszono vádolta a nemzeti párt s annak sajtója a kormányt érdekpolitikával, párttaktikával, habozással, következetlenséggel s hogy követelte magának a politikai következetesség és morál összes attributumait, az igazi szabadelvűség fénykoronáját.

Es hogy áll valójában a dolog? A Wekerle-kormány 1892 novemberben kormányra lépett egy határozottan körvonalozott egyházpolitikával, programmal, az ehhez tartozó egyes javaslatokat, kockáztatva számtalanszor bukását, egymásután, a legszigorúbb következetesség elvei szerint beterjesztette, azok mellett hűen megáll, belőlök el nem alkuszik, inkább bukik, s e javaslatok el-, vagy el nem fogadását parthatározattá téve, inkább engedte a szabadelvű párt sorából mindazokat kilépni, kiknek születésük, hagyományaik, meggyőződésük, vagy adott reverszális nem engedte elfogadni az egyházpolitikai javaslatokat. Amellett közben számos nehéz, kényes kérdést vetett föl az udvarnál, mint az udvartartás, a budapesti kaszárnyák ügye, a „libri regii” hazahozatala.

Ellenben Apponyi és a nemzeti párt, 3 év óta hirdeti a kormány taktikáját, saját rendíthetetlen szabadelvűségét, bírálja s becsmérléssel az egyházpolitikai program megoldására vonatkozó javaslatokat, a nélkül, hogy bármikor határozott színt vallott volna s ma 3 év után eljut a szükségbeli polgári házasságig, mely ez alakjában Ausztriában egy negyed század óta van érvényben?

Hát nem taktika ez?

Hát nem a rideg felekezeti megnyerésére irányuló taktika az, hogy a „szabadelvű” Apponyi nem fogadja el a felekezeti különbséget, holott ez még a reakcionárius Ausztriában is el van ismerve, hanem kényszeríti az embereket, kiknek hitük nincs, hogy valamely egyház megunt igáját hordozzák? Nemrég jelent meg egy zavaros, homályos irat „a szellemi vallásról”, melynek követői minden pozitív vallásfelekezettől elszakadnak, de nem az Istenben való hittől: ezek Apponyi szerint maradnak katolikusok, protestánsok, zsidók, holott nyíltan hirdetik, hogy nem azok.

Nem taktika az, hogy fentartja Apponyi egyelőre az 1868: 53. teikket, mert a protestánsokat a gazdag katolicizmussal szemben nem akarja védelem nélkül hagyni, de egyúttal eltörli az elkeresztelési rendeletet és ismét sphynx módjára hallgat arról, mint véli hát azt a törvényt ugy keresztülvihetőnek, hogy a vallási békét igérete szerint helyreállítsa? De meg aztán saját nyilatkozataiból tudjuk, hogy ő csak ideiglenesen tűri azt a törvényt — aztán következik, a mit most elutasít, a szabad egyezkedés a gyermekek vallására.

Nem taktika az, hogy a protestánsokat a nagyobb anyagi segély ígéretével akarja a liberalizmus protestáns álláspontjáról elterelni és saját se hus, se hal-féle megoldásának híveivé tenni?

Hogy a protestantizmus az elvek egyháza, hogy a haladást és szabadelvűséget, az állam erősödését többre nézi minden földi vagyonnal: azt szépen fejt ki ma-vezércikkünk.

De különben is miről van itt szó? Az államsegély 100, mondjuk 200, mondjuk 300 ezer frrtal való emeléséről. Ettől reméli ő a protestánsok egyháznak az anyagi szegénységéből való kiemelését s a **paritas alapjára helyezését.** Nos, protestáns Ezsau, itt a tal lenese, add el érte jussodat, — a lelkiismereti szabadság és a szabadelvűség őszinte szeretetét. Tud meg, hogy Apponyi grófban meg van az a varázserő, hogy évi pár százezer forinttal ép oly gazdaggá tesz, mint a római egyház, melynek csak a nagybárára állami eredetű papi vagonya 2—300 millió frt értékű, egész ingó és ingatlan vagyonát pedig félmilliódnál bátran többre tehetjük.

Nem taktika az, hogy midőn kath. és protestáns anyagi paritásról beszél Apponyi, felve kerüli az alapok és alapítványok s a szekularizáció kérdésének megemlítését is?

Nem taktika, hogy a protestáns államsegélyt már most kapcsolathozza a kath. autonómia kérdésével, a kettő közt valóságos junktimot létesít, holott a klérus célja ezzel nem az igazi önkormányzat létesítése, hanem csak az állami eredetű egyházi vagyonnak tisztán egyházi kezelés alá vétele s ebből az alkotmányos kormány és törvényhozás kizárása.

Nem, az ilyen szabadelvűségből nem kerülnk, — ellene az „Örálló” s bizton hisszük, hogy a protestáns egyház többsége is teljes erővel fog küzdeni.

Tájékoztató. Hogy az egyházpolitikai reformok keresztülvitele mit jelent az állameszme erősödése szempontjából, s hogy elejtésük vétek a magyar nemzetiség ellen, hogy az antiliberalisok és klérikalikus öntudatosan, vagy öntudatlanul a nemzetiségi széthúzó törekvéseket istápolják: azt már többszörösen kimutattuk a nemzeti-ségi sajtóból vett idézetekkel.

Legyen szabad most ennek illusztrálása végett idézni a pánszláv többségű dunáninneni ev. egyházkerület 1893. augusztusi jegyzőkönyvének 68. pontját, mely a polgári házasságot, polgári anyakönyvezést visszautasítja és pedig a magyar hazáért és nemzetért annyira hön lángoló nyitrai esperesség (Leska, Boor, Mudron, Fajnor és társai) indítványára. Bizony szép társaságba került Apponyi, Kovács Albert, Bethlen Gábor gróf és a többi nemzeti párti vezérférfi. A pánszláv és dakóromán törekvésekkel kezelt fogva, aligha fogjuk a nemzeti erősödést munkálni, állami s társadalmi életünkben a nemzeti követelmények valószínűsítését foganatosítani, pedig talán ez volna a nemzeti párt programja.

Kovács Albert, a budapesti ref. theologia tanára, a nemzeti párt ujonnan választott alelnöke, határozottan a reformok ellen foglalt állást. Azt állítja, hogy a protestánsok nem lelkesednek a szóban forgó javaslatokért s csak azért pártolják itt-ott, mert félrevezették elámitották szegényeket, a kath. hegemoniával fenyegetvén őket. Azt tudjuk, hogy Kovács Albert mindig ellensége volt a polgári házasságnak s egyházjogi munkájában is oly megoldást fejtett, minőt most a nemzeti párt sürget. Ő egyéni nézetéhez következetesebb, mint vezére s ezt csak tisztelni tudjuk. *De nincs joga egyéni nézetét a protestánsok többségének nézete gyanánt tüntetni föl s határozottan visszautasítani amaz állítást, hogy a magyar protestantizmus többségében a buta, gyenge elméjű emberek tömege volna, kiket egy kis mimussal úgy meg lehet ijeszteni, hogy azt se tudják, mit csinálnak.* Ez oly inszimuáció a magyar

protestantizmus szabadelvű részével szemben, melyet egy ref. theol. tanár még a legelkeseredettebb pártküzdelmek hevében sem engedhet meg magának, még ha Kovács Albertnek hívják is.

A nemzeti pártból ötven szólaltak föl az egyházpolitikai javaslatok feltétlen megszavazása mellett: *Ermszt* Kelemen, *Veszter* Imre, *Gullner* Gyula, *Horváth* Lajos és *Horváth* Gyula. Tehát — tudomásunk szerint — 3 katolikus és 2 protestáns, *Kullmann* nem szólalt föl, de eddigi magatartása után a javaslatok pártolójának tekintetjük. A pártkérdést sem az ellenzőkre sem a pártolókra nem vetették föl, de *Apponyi* és a párttöbbség habozó, retrográd szabadelvűsége s e férfiak tiszta, elvi magaslapon álló szabadelvűsége között oly mély szakadás mutatkozik, hogy aligha maradhatnak meg e pártban, mely határozottan a reakció útjára lépett. Hír szerint *Horváth* Lajos le is akarja a javaslatok megszavazása után tenni mandátumát. Ez annál jellemzőbb, mert *Horváth* pártjának egyik oszlopfője és *Apponyi* személyes barátja s annál sajnálatosabb, mert a legtisztább politikai jellemek és legképzettebb képviselők egyike.

Egyházpolitikai mozgalmak. Az újabb egyházpolitikai mozgalmakról következőkben számolunk be: a nagyjécsai (torontálmegyei) választók *Szapáry* László grófnak a szabadelvű pártból való kilépéséért bizalmatlanságot szavaztak. Általában Torontálmegye elöljár a szabadelvűség terén.

Marosvásárhelytől Bernádi György függetlenségi alelnök ama, már említett indítványát, hogy a kormánynak bizalmat szavazzanak egyházpolitikájáért, a közgyűlés 3 szavazat ellenében tüntetőleg fogadta el.

Győrben Kautz Gusztáv, a szabadelvű párt elnöke, febr. 18-ai gyűlésre hívja össze a választókat, hogy rossz szalásukat fejezzék ki képviselőjüknek, *Francisc* Norbertnek a pártból való kilépéséért.

Szatmártól febr. 18-án felekezeti- és pártkülönbösg nélküli gyűlés lesz az egyházpolitikai reformok melletti tüntetés céljából.

Nagyváradon Diamandi Miklós görög kel. lelkész, az elmúlt vasárnap d. e. prédikáció alkalmával lázító módon kelt ki a reformok ellen. A hazafiságáról ismert *Goldis* János, ki épen hű magyarsága miatt nem lett karánsebesi püspök, mint püspöki helynök, az egyházfival figyelmeztette, hogy hazafiatlan s tapintatlan beszédét hagyja félbe s figyelmeztette, hogy nem tűri az oly törekvést, mely a szögzeteket politikai igaztás eszközévé alakítja.

Pécsen, e püspöki városban, a városi közgyűlés szívvél lélekkel nyilatkozott az egyházpolitikai reformok mellett s Debrecen reverszális-ellenes feliratához. Mindössze 3 pap és négy külvárosi polgár szavazott ellene, 92 mellette.

Nagy-Igmádon szintén volt népgyűlés, melyen Esterházy Miklós Móríc mindent elkövetett, hogy reformellenes határozatot hozzonak, Kun Miklós és Ugron Gábor orsz. gyűlési képviselők pedig arra, hogy megváltoztassák a gyűlés reformbarát hangulatát, az eredmény azonban az lett, hogy a tulnyomó nagy többség Kun Miklós képviselőtől elvárja, hogy a javaslatokat feltétlenül fogja támogatni.

Borsodvármegye közgyűlése, mint az „Egyetértés” írja, Debrecen amaz átiratát, melyben a reformjavaslatok pártolását kéri, egyszerűen tudomásul vette. Ez a hír hitetlenül hangzik a Palóczy Lászlók hazájából.

Zemplénvármegye közgyűlése f. hó 14-én a kormány egyházpolitikájá mellett foglal állást s azt feliraltlag is üdvözlö. A márc. 4-iki liberális gyűlésen küldöttségileg vesz részt.

Szél Kálmánt a szentgothárdi katolikus polgárok 6459 aláírással (oh azok az aláírások!) fölszólították, hogy az egyházpolitikai reformok ellen szavazzon. Képzeltetni, hogy Szél Kálmánt a 6—12 év közötti állampolgárok aláírása mennyire fogja befolyásolni (mert azok a tömeges aláírások, mint már többször megjegyeztük, fanatizált asszonyoktól és iskolás gyermekektől kerülnek ki.)

Módoson (Torontál) is népgyűlés volt s képviselőjük, *Csávossy* Béla útján teresztették föl a kormány iránt kifejezett bizalmi szavazatukat.

Marosvásárhely után Maros-Tordamegye is lelkesült ovációval csatlakozott az egyházpolitikai javaslatokhoz.

Schober Ernő képviselő, Sándorfi Nándor lopassói plébánus állítása szerint, fültanuk jelenlétében, reverszalist adott volna magáról. A plébánus úr ezen Anderle-féle manőverét a hajszá alá vett képviselő most az állítólagos fültanuk nyilatkozatával cáfolja meg. „Ad maiorem Dei gloriam!”

A **budapesti liberális** katolikusokat — hír szerint — *Cselka* Nándor érseki vikárius a templomokra kifüggesztendő irattal akarta átkozni. Ezt *Cselka* megcafolja. A liberális katolikusok által kezdeményezett nagygyűlés március 4-én lesz; az előkészítő iroda Budapesten, a „Magyar Király” szállóban működik.

A főrendiház reformja tárgyában Szabolcsvármegye törvényhatósága Debrecen város és Hajdumegye átirata alapján még a múlt év őszén bizottságot nevezett ki. A bizottság javaslatával végett folyó évi febr. 10-én ült össze Nyiregyháza s azon elvet mondotta ki, mely szerint a főrendiházat három elemből kellene összeállítani u. m. az ország legnagyobb adófizetőiből, a vármegyék küldötteiből és a kormány, illetve a korona által kinevezett tagokból. A javaslatot a f. évi febr. 14-én tartandó vármegyei közgyűlés fogja tárgyalni, egyéb fontos időszerű javaslatokkal együtt. — A papok, mit ilyenek, semmi felekezethöz a főrendiházban helyet nem foglalnának e javaslat szerint.

Külföld.

Bombamerénylet Párisban. Vaillant feje alig gördült le, az anarkhista örület máris újabb iszonyu büntetetre vetemedett a „bourgeois” (polgári) társadalom ellen. Február 12-én este 9 órakor a *Saint-Lazare* pályaudvarral szemközt fekvő „Terminus” szálló kávéházában nagy robbanás történt. A kávéház Páris egyik legforgalmasabb állomásának vendéglője, mely folyton zsufova van különösen a középosztályhoz tartozó utasokkal. Ujabbban vonzó erejét még egy zenekar szerződése is fokozta.

A mondott este is tele volt s este 9 óra előtt valamivel egy kopottas 20 év körüli fiatal ember állított be, leült egy az ajtónál eső üres székre s likört kért. Azt megitta, de dacára, hogy e kávéházban az utasok

előre fizetnek, nem fizette ki. Felállt s távozni készült. A pincér, *Tissier* elébe állt s követelte a pénzt. A fiatal ember a falcát kiütötte kezéből s a zenekari emelvény felé dobott valamit, a mit hirtelen kabátja zsebéből rántott ki. „Bomba! bomba!” kiálták a halálra rémült vendégek s csakugyan e pillanatban óriási dördülés következett be, szegek, ölm, üveg- és cserépdarabok röpöködtek szerteszét, a tükrök, márványasztalok összetörték s az egész ternet fojtó, zöldes füst töltötte meg. A sebesültek jajgatása töltötte meg a levegőt s a ki tehetett, az összetört nagy ablakokon át menekült. Ez általános zavar között a merénylő is elmenekült, de *Tissier* pincér utána vetette magát. A merénylő lölette. Erre a járőrök is üzőbe vették s a fiatal ember revolveréből háromszor lött, szerencsére minden eredmény nélkül az üldözők közé. Már-már elmenekült, midőn a rue de Rome sarkán 2 rendőr állta útját: ezek egyike, *Poisson* megragadta de az ismeretlen kétszer közvetlen közelből rálőtt és súlyosan megsebesítette. *Poisson* arcán végig húzott kardjával, erre a másik rendőr leteperte s az odaért emberek iszonyatos dulakodás, ütlegelés után, melyben egészen véresre verték a nyomorultat, végre ártalmatlanná tették. A nép meg akarta lynchelni.

A kihallgatáson a fiatal ember *Bretonnak* vallotta magát s azt mondá, Marseilleből jött, — valószínűbb, hogy Londonból. Azt mondá, hogy kiengesztelhetlen anarkhista s a mit tett, azt természetesnek találja. Később azt mondá, álnévet vallott be s bár anarkhista, de a bombát nem ő, hanem egy más fiatal ember dobta. Azt hiszik, hogy a *Blanquisták* (tulzó szocialisták) és az anarkhisták közösen tartott gyűlésében határozták el a merényletet. A bomba alakja, összeállításja egészen olyan, mint a *Vailanté* volt.

A merénylet folytán 35 ember sebesült meg, leginkább lábaikon. Sokaknál amputáció szükséges, egy súlyosan sebesült hír szerint meg is halt már.

Bécs, február 13. (A „Pester Correspondenz” távirata.) Az udvar *Gödöllőre*, illetve *Budapestre* érkezte véglegesen ápril 21-re lett kilátásba helyezve és hat hétre van tervezve.

Bécs, február 13. (A „Pester Correspondenz” távirata.) Bankkörökben még a hét folytán várják *Wekerle* megérkezését pár napra és hiszik, hogy ezuttal teljes megegyezés jön létre a legfontosabb pontok tárgyában, melyek az állam és jegybank közti viszony jövő alakulásával függnek össze.

Paris, február 13. (A „Pester Correspondenz” távirata.) A *Soubeyran* által uralt intézetek bukásánál a bécsi piac 3 intézetnél 3½ millió frankkal, a *budapesti piac* egy intézetnél mintegy 300,000 frankkal van érdekelve. (*Soubeyran* a párisi *Banque d'Escompte* igazgatója volt s az ezzel összeköttetésben álló *Société des Immeubles* vagyonából 45 millió frankot játszott el a börzén. *Soubeyran* és a „*Société des Immeubles*” igazgatóját is börtönbe vetették.)

Berlin, február 13. (A „Pester Correspondenz” távirata.) A bajor követség *Bajorországnak* az orosz hereskedelmi szerződés ellen való állítólagos oppozíciójáról terjesztett hírt mint céltzatot koholmányt megcafoltatja.

Szerbia. A radikális sajtó forradalmi hangja ellen *Sándor király* erőlesen kelt ki. Most a radikális párt mosakodik s csakis az „Ogyeket” ismeri el pártlapnak. *Risztics* azzal vádolja *Milánt*, hogy a liberálisok megbuktatása végett rendezett államesiny értelmi szerzője ő. A liberális párt a mostani kormánnyal megtagad minden összeköttetést. *Natalia* állítólag megintette *Sándort*, hogy atyjára, *Milánra* ne hallgasson.

Bulgária. A kormány tegnapi egy bizottság által a 9-5 kilométer hosszú *belova-sarambey* vasutvonal üzemét önkényüleg átvette. Az így elfoglalt vonal *Törökország* birtoka. *Bulgária* meg *Törökország* között körülbelül egy év óta folytak alkudozások, e vonal üzem-átvétele miatt, de az alkudozások az utóbbi időben megszakadtak. A bolgár kormány értesítette a török kormányt, hogy elismeri *Törökországnak* a vasut fölötti birtokjogát s egyúttal eljárását is indokolta azzal, hogy a *bellovi* állomás oly kicsiny, hogy nem felel meg határállomási hivatásának.

Brazíliai forradalom. (Rio Grandó, febr. 12.) A legyőzött kormánycsapatok 300 halottat vesztek és ott kellett hagyniok löszereiket.

Rio de Janeiro, febr. 12. A felkelők *Raza* szigetén *Nictarói* előtt foglaltak állást. A felkelők hír szerint, *Ignatő* előtt partra szálltak és *San-Paolo* ellen nyomulnak.

Olaszország. A Pol. Corr.-nak írják: Nehány feloszlott fasci (szociális munkás-szövetkezet) a napokban újra megalakult s dacára annak, hogy a politikai céljaik a régié maradtak, olyan neveket vettek fel, hogy azok felől mindenkit tévedésbe ejtsenek. Így pl. *Umbertó* király, *Nápolyi* herceg, *Crispi*, *Szüz* *Mária* stb. *Morra* tábornok, a szicíliai királyi biztos, erről tudomást vett s szigorúan megparancsolta, hogy ezek a társulatok a leg-rövidebb idő alatt feloszoljanak s hogy a rendőrség minden kísérletet, a mely ily társulat ujjaalakítására irányulna, hiusítson meg.

Politikai körökben azt hiszik, hogy az ujonnan összeülő kamara tárgyalásainak első napjait a kormány Sziciliával, *Massaval* és *Carrarával* követendő politikája fölött kifejlődő viták fogják igénybe venni. Előre látható, hogy azok a viták a kormányra nézve bizalmi szavazat fognak végződni. A mi a báró *Sonnino* pénzügyminiszter által beterjesztendő törvényjavaslatokat illeti, valószínű, hogy azokat egy, február 25-én tartandó rendkívüli ülésen fogja exponé kíséretében beterjeszteni.

IRODALOM, MŰVÉSZET.

Művészet és természet.

Irla Cherbuliez Viktor, fordította *Geőcze Sarolta*. Budapest. Megjelent, mint a Magyar Tudományos Akadémia könyvkiadó vállalatla folyamának XVI. köteté.)

A művészetnek harmadik közös vonásául fejtegeti *Cherbuliez* azoknak az egész emberre való hatását, a mennyiben az esztetikai élvezet szől érkeinkhez, szívünkhez és értelmünkhez egyaránt. A művészet érkeink közül fülünkre és szemünkre gyakorol jóleső, kel-

lemez benyomást, lelkünk pedig megtisztítja a káros, túlzó szenvedélyektől. Aristoteles állapította meg a katharsis tanát s ezt fejtegeti és magyarázza Cherbuliez leg-részletesebben s ezen fejtegetései nem lépik át a kellő határt.

A művészet érzeinknek érzetekkel, lelkünknek felindulással tartozik. Az ember az unalomtól — a mely nem egyéb, mint a félhalál, csak szenvedélyesi áran szabadul; a szenvedély által érzi, hogy él s nincs egy sem, mely nyugtalansággal ne járna, mely egy-egy kezdődő fájdalom ne volna. Szünetedélyeink rendetlen, viharos, heves és zsarnoki hatalmak. Megszabadulhatunk tőle a növekedés révén is, mely azt tanítja, hogy a szenvedélyt alája kell rendelni az értelemnek; csak hogy ezekhez hősies elhatározás kell. Van ezeknél a megnyugtatósnak és az önmagunkról való megfeleltetésnek kényelmesebb módja is: a rokonérzet, vagyis lelkünknek az a becses képessége, hogy a saját hüvelyét mintegy odahagyva, úgy érzi, mintha másokban élne, szenvedne, cselekednék. Az együttérzés, a részvét társává szegődött a mások szenvedélyeinek, a nélkül, hogy nyugtalanságaikban is osztoznom kellene; azt érzem én is, a mit ők, de az ebből fakadó gyönyör vagy fájdalom sohasem csap a végletekbe. A rokonérzés kiterjeszti lényünket, mert a mások életét is éljük általa és érzetünk gyűlöletet, szerelmet, örömet, bánatot, félelmet, rettegést, csak hogy annak nincs már meg gyilkos élessége. E reflex-szenvedélyek hajszálra hasonlítanak saját szenvedélyeinkhez, csak hogy semmi gyötrelmet nem okoznak. Megszelidült fenevadak azok, miket veszedelem nélkül simogathat az ember; karmukat behúzták s ha vicsoritják is fogukat, nem fél tőlük senki, mert tudja jól, hogy úgy sem harapnak.

Szenvedélyeinket elnyomni annyira, mint lelkünkben csöndes, halotti temetőt csinálni. Hogy zsarnokságuk, hogy kegyetlenségük alól, a nélkül, hogy élni megszűnném, felszabaduljak, szelidebb érzésekkel kell őket pótolnom. Így értelmezendő a léleknek a művészetek által való megtisztulásáról szóló titokzatos elmélet, melyről annyit okoskodtak és oktalankodtak mai napig. Ha rájött a rossz óra, sötét pillanataiban Saul Dávidot hívatta; Dávid hárfája szavára Saul megkönnyebbült: a gonosz lélek elszáll belőle.

Mindez szépen és helyesen van mondva. De mikor a művészetnek az értelemre gyakorolt hatásáról szól s melleszi a gondolati tartalmat, annyira előtérbe nyomul formalizmusa, mely egyedül a képből, alakból keresi a művészet lényegét, hogy itt már nem követhetjük Cherbuliez elméletét. Erre nézve csak annyit tud mondani, hogy a teljes esztétikai élvezetben az elme is részt vehet, mint az érzékek, a szív. A tetsző, a megható műben fölfedezvén az összhangzást, mely maga az érzékelhető rend, eszünknek öröme telik benne, örül, hogy lel benne valamit, a mi hozzá hasonló.

Cherbuliez formalista s így nem beszél a szépművek gondolati tartalmáról. A műalkotás szerinte, az esz által kormányzott képzetet szüleménye lévén, egész elméletét a képre alapítja s nem mint eddig a legtöbb esztétikus az érzésre. A műveletek létrejötténél apogye, mint élvezéseiknél, hatásuknál, legfőbb faktornak a képet tartja, úgy, hogy elméletét képelethez nevezhetők s nem érzéstannak, esztétikának. A II. és III. rész a képet meghatározásával foglalkozik s az szerinte háromféle: szemlélődő képzet, sympathikus vagy affektív képzet és az ábrándozó képzet. A szemlélődő képzet formái a szép, a kellemes, a fenséges; a sympathikus képzeté a tragikum, komikum. Amazok unalom nélkül való nyugalmat nyújtanak, ezek oly izgalmat, melybe nem vehetjük a boldog ittasságot, melylyel nem jár a józanság elvesztése. A szép Cherbuliez szerint nem annyira magukban a dolgokban van, mint inkább lelkünkben alakul, s az nem egyéb, mint harmonikus jellem, oly összeség, mely játszik elemeivel. A világ legszebb tárgya is megköveteli a képzet munkáját, hogy szépnek lássék. A szépség tehát merő alak.

A szép továbbá viszonyos. Lelki tehetségeink között a képet olykor a legbegyakorlottabb; ha egyszer megszokott valamit, meg is marad mellette; esztétikájába sok előre megállapított fogalmat, sok babonás előítéletet vegyít és félénksége sokszor megcsorbítja örömet. Az emberi szépség nem rabja semmiféle megrögzött és egyetemes törvénynek, mégis valahány faja van nemünknek, mindegyik megalkotta a maga kanonját, formuláját. Például a kínai, a japán sokat tart a szem ferdeségére s feltűnő, hogy festményeiken még túlozzák is; mi nem szeretjük a ferde szemet, de ha néhány hetet Japánban töltünk, könnyebben esnek vele megbarátkozunk.

Mert mennél többet gyakorlódik, finomodik, művelődik képzetünk, annál kisebb tolja a szép birodalmának határait. Minden jellemző kép tetszik neki és még az alsórendű állatokban, még az alsórendű növényekben is talál oly összhangra, a mely megigézi. Fölfedezzük, hogy némely moha ép oly csodálatra méltó a maga nemében, mint egy-egy tölgyfa, egy-egy rózsza és hogy ha van a világon szép tigris, szép ló, szép kutya, van szép kigyó is, szép légy, meg szép pók is.

Ebből látszik, hogy Cherbuliez a természeti szépségnek is ép oly jelentőséget tulajdonít, mint a művészetnek, hogy tehát felfogásunk szerint tulságos nagyon is kiterjeszti a szép birodalmának határait.

A sympathikus képzetnek, — melynek forrásai a tragikum és komikum — jellemző vonása, hogy kevésbé érdekli a lét, mint a levés; kevésbé kíváncsi a dolgok lényeges alakjára, mint módosulásaira, járulékaikra, módosulataikra, szenvedésükre. A szemlélődő képzet által okozott felindulásokat mindig a nyugalom érzete követi a szépséggel, a kellemmel, a fenséggel való érintkezésünkben azon égi lényekhez hasonlítunk, a kik mindent Istenben látnak s kiknek egész életük egy nézés. Csak hogy a nyugalom nekünk nem mindig a legfőbb jó. Sokszor játszunk, hogy ne unatkozzunk s így lelkünk játékában hol nemesség pihenést, hol ovatosságot keresünk bágyadásunkra ingeret, a mely igazságon, de ne hevítsen. Ezt az izgató elemet sympathikus vagy együttérző képzetünk szolgáltatja, fölleveníti életünket, a mely elalvó félen van az által, hogy részletet a mások életében.

Cherbuliez a természeti szépet egyenrangúnak tekint a művészi széppel s tiltakozik a Hegeli iskola esztétikája ellen, mely szerint a művészet felette állana a természetnek. Mégis a művészet az által nyer jelentő-

seget, hogy elfeledtetni velünk a valóságot, megszabadít attól a kintől, a mit a képzetnek a természetes szépség mulandósága s a zavaró vak eset okoz. A művészi szép tehát háromféle tekintetben különbözik a természetbeli széptől. Először a természetből, a valóságból merített esztétikai élvezeteink legnagyobb ellenségei: vágyaink, melyek mindig könnyen ébrednek föl s nehezen elégíthetők ki és érdekeink, melyeket minden eszünkbe juttat. A való dolgokkal szemben nehezünkre esik elfelednünk, hogy érzéki gyönyör vagy szenvedés forrásai lehetnek ránk nézve. De a milyenkül a művészet tünteti fel őket s a mily alakba az öltözteti, már nincsenek szolgálatainkra, nem vehetjük hasznukat, nem bírhatjuk őket, s nincs okunk tőlük félni. E tisztán képzelte valóságok csak képzelte szenvedélyeket keltenek bennünk, melyek érdekeinket nem izgatják, ha megannyi kéj vegyül is beléjük s a szenvedélyeket jól esik éreznünk, még ha busitók, még ha rettenetesekek is.

A második különbség a természeti és művészi között, hogy természetből vett benyomásainkban van valami romlandó, valami roskatag, míg a műalkotás, állandóságra lévén szánva, a fenmaradást megérdemlő képek ábrázolására és érzelmeik kifejezésére van hivatva. Az igazi Romeo, Julia, Cthello még porladozik a Shakspeare által alkotott képek még ezredkéig élni fognak. A nagy művészek az örökkévalóságnak dolgoznak s ha az istenek elrombolják azt, a mi él, panaszkodunk kegyetlenségükön, de igazságtalansággal nem vádoljuk őket; de ha képrontókká válnak, vandáloknak nevezjük őket; úgy érezzük, az enyészet azt támadja meg, a minek sohasem kellett volna meghalnia. A harmadik vonása a művészetnek, hogy mint rendezett és összpontosított természet, felszabadít attól, a mi benne homályos és nyomasztó ránk nézve.

Ezen harmadik különbségnek részletes kifejtésével oldja meg Cherbuliez a kifizető problémát, a művészetnek a természethez való viszonyát. Egy bezáró fejezetben szól még a különböző esztétikai iskolákról: az idealizmusról és realizmusról. Ezen fejezetekben — már kevesebb eredetiség és önállóság nyilvánul szerzőnk részéről, s talán éppen azért az itt mondottak minden betűjét készségesen írjuk alá, mivel azok a mi elméletünkkel teljesen egyeznek.

A művészetnek szerintünk is ép úgy kell idealizálni, vagyis eltérni a valóságtól, és egyszersmind realizálni vagyis ragaszkodni a természethez, hogy örök időkre szóló műveket alkosson.

Közöltük híven Cherbulieznek főbb és érdekesebb gondolatait. Ezekből kitűnik, hogy az ő elmélete is bizonyos mértékben a formalizmus tulságába csap, a mennyiben a szépség összes fajait az alakra, az alakban nyilvánuló összhangra igyekszik visszavezetni s kevesebb súlyt fektet a gondolati tartalomra. Elméletünk szerint bár nem vagyunk metafizikusok, az esztétikában ép olyan jelentőség illeti meg a szépművek eszmei tartalmát, mint a képet, melyekben az érzékileg megvalósul. Ez a különbség köztünk és Cherbuliez között.

Mindamellett Cherbuliez könyvét, mely elég jó, csak néhol homályos fordításban jelent meg magyarul, a legmelegebben ajánljuk a művészet és tudomány iránt érdeklődő közönségünk figyelmébe. Nemcsak okulást, tájékozást meríthetünk belőle, hanem gyönyörűséget is.

(Vége.) Székely György dr.

* Dr. Masznyik Endre „Pál apostol élete és levelei” c. művének 3—4. kettős füzeté elég gyorsan követte a megelőző füzeteket. Bírálti tiszteltem képest ismét csak örömmel ismételhetem annak elismerését, hogy íróját általam már jelzett jeles tulajdonai: a szigorú pragmatizmus, tudományosan fejtegető, de a nem szakutód által is könnyen megérthető írásmódora, itt-ott szokatlan magasságra emelkedő könnyed irányja, a szörszalhasogatásba merülő okoskodástól tartózkodása most sem hagyta el. A rabbi iskolában már fölnevelkedett Pál bemutatásával folytatja a megelőző füzetek tartalmát, azután „A törvény útján”, „A damaskusi csoda” címe alatt halad tovább s bevezeti „A pusztaban” c. fejezetét. Kimerítően, alaposan megismerteti az ifjú Pált, a törvény rajongóját, majd ugrás nélkül, éppen az előzőkre támaszkodva, mint modern teológus, észszerűen fejtegeti Pál megtérésének indokait s kimagyarázza, hogy bár az isteni kegyelem titkos működését e csodaszéri megtérésből nem lehet teljesen száműzni, de a különböző tudósításra támaszkodva s azokat megbírálván (Csel. IX. 3—9; XXII. 6—11; XXVI. 12—18; Gal. I. 11—16.) egészen természetes processzus volt az, a mit csodának szerettek tekinteni, Saulnak Pállá változása. Ezzel ugyan a szakember előtt újat nem mond, de a laikust, a kinek számára is ír, sokban tájékoztatja. Szakembernek is csak hasznára válik az eddigi tudományos eredmény enyém összefoglalása.

Részletekbe ugyan, e nem szakközönyben, nem bocsátkozhatom, de a szerző bizonyára nem veszi avatatlankodásnak, ha — mivel multkori véleményemet annyira becsülte, hogy a most megjelent kettős füzet tábláján közzétette azt — egy botlását szó nélkül nem hagyhatom. Azt állítja és — elismerem — nagy studiummal bizonyítani is igyekszik, hogy Pál azért foglalkozik leveleiben oly sokat Mózesrel, hogy magát II. Mózesnek tüntette fel. De hiszen ezt a törekvést bele lehet ugyan magyarázni Pál leveleibe, de azokból kiolvasni... legalább is merész képzelődés. Sőt a hivatolt helyek mind azt mutatják, hogy Pál igenis beszél Mózesről, de mint csak a törvény képviselőjéről, a kivel szembe állítja a kegyelmi szövetség képviselőjét, a ki bizonyára nem Pál, hanem a Jézus. Abban tévedt tehát az író, hogy talán a feltűnő mondanivaló akarák lidércnyelvére vezetve nem az elvet, a zsidóságot és kereszténységet látja Pálnál szembeállítva, hanem neki személyi törekvéseket tulajdonít, a mi pedig szerintem Pálnak esze-ágában sem volt. Ha szemlélyt állít Mózesrel szembe, az nem Pál, de Krisztus. Sok érdekest felhoz a Talmud-irodalomból, kitűnő érzékkel ismeri föl Pálna rabbi-vonásokat, de érdekes fejtegetéséből hamis következményt von le. Szerző maga is észrevenni látszik ezt később, mert egész váratlanul Krisztust kezdi (96. l.) Mózes által magyarázni.

Nem találok magam eléggé élesen megkülönböztetve a zsidó-ker. irányt sem a hellén iránytól. István vértanuságának kimagyarázására okvetlenül mélyebben kell a dolog mélyére hatolni, mint a szerző tevő, mert hiszen a hellén irány emez első képviselője volt épp a

Pál szellemi elődje, a megtért Pál szintén hellénista volt, a ki a fő hellén-élet: a kereszténység egyetemességét irta éppen evangéliuma homlokára. Ennek a rokonságnak feltűntetése bizony sokat megmagyarázna Pálna és a laikus olvasó is érdeklődésével. Mert így nem tudjuk: miért különbözik a páli evangélium sokban oly élesen a zsidós irány álláspontjától.

Még egyet. Nálam eredendő bűn-e vagy teologusainknál (főleg a luth. írónál): én igen szeretem a német fordítás nyomait kutató szegényes theologiai irodalmunkban. Csak elismerésem akarom azzal kifejezni, midőn nyilvánítom, hogy Masznyik művében eddig csak egy ily nyomon akadtam, a mely kifejezés azonban érthetetlen (132. l.) A nagybecsült mű érdekében kell kívánnom, hogy szerző ne tegye göröngyössé megérthetése útját.

A mű első felére (Pál élete) az előfizetés 3 frt, bolti ára, a szerző figyelemzetése szerint 5 frt lesz. Ohajtjuk, mind fogyjon el műve még 3 frtjával! Ily vállalat támogatása nálunk sokszorosan indokolt.

Rác Kálmán Lic. theol.

* A vadorzó című vig opera volt a m. kir. operaháznak ez idén második ujdonsága. Febr. 10-én adták.

A nevezett dalm ujdonságnak ugyan nem ujdonság, mert szerzője Lortzing Albert Gusztáv már 1851-ben el is halt. Lortzing még csak nem is másodrangú tehetség. Főérdeme abban áll, hogy karnagy lettére is távol maradt a zeneszerzés terén minden hatásvadászattal. Főművét a „Cár és ács” címűt, valamint a „Fegyverkövác”-ot is ismeri az operaház közönsége, de ezek sem tettek semmi hatást. A „vadorzó”-ban valamennyi nagyobb súlyt fektetett a stíl egyöntetűségére, de egészen véve nagyon közepes alkotás. Közönségünk sem fogadta rokonszenvesen s a tapsok közzé püsszégés is vegyült. A második felvonást épen unalmasnak találták, de az előben egy pár jókedvű dalocska megnyerte a tesztést.

* A „Náni” jubileuma. Follinus népszimnűvét e hó 11-én adták 50-szer a népszínházban.

UJDONSÁGOK.

— Gyászír. Szabó Imre somorjai ref. lelkész férj-kora delén 38 éves korában hosszas szenvedés után elhunyt.

— A halott lelkész emléke. Varga Józsefről az öngyilkos barabási ref. lelkészről a fővárosi lapok azt a megdöbbentő hírt közölték, hogy a szerencsétlen férfiú 2—3000 forintot sikkasztott el az egyházmegye pénzből s ezért vált meg az élettől erőszakosan. Ő napig vártuk a cáfolatot, de sehol ilyen meg nem jelent. Ekkor fájó szívvél, az emberekben való bizodalomban megcsufolva mi is atvettük, — a hírlapiról kötelességnél fogva. Most Beregből a legilletékesebb helyről kapjuk azt az értesítést, mely a boldogtalan lelkész emlékét e rít vad alól tisztára mossa s kijelenti, hogy a Varga József kezén senkinek egy krajcárja sem veszett el. Lelki meghasonlás vetette meg kora ágát, de emlékre ily szenny nem tapad. Mi nagy lelki örömmel halljuk a szerencsétlenségben ez örömhírt és sietünk olvasóink előtt tisztázni Varga József emlékét, egyszersmind kérjük azokat a lapokat, melyek Vargáról amaz álhírt közölték, hogy vegyék át e közleményt.

— A sárospataki tanítóképző ifjúsága március 31-én tancmulusággal egybekötött hangversenyt rendez ifjúsági egyesülete javára.

— Hó. 14—15-ike közti éjjel meglehetősen mennyiségű hó esett a száraz földre. A tél ez elkésett hírnöke sehol sem oly szivesen látott vendég most, mint Sárospatakon, a hol a hófödte és átvedesedett tetők most már inkább vannak védve a gaz gyujtogatók ellen.

— Felhívás 50 éves találkozóra. Azon volt tanuló társaimat, kik a debreceni ev. ref. főiskola törvényeinek 1844-ik évben — mint első éves bölcsészek — aláírtak: teljes bizodalommal felkérem e lap útján is, hogy engemet (Debrecenben Hatvan-utca 1546 számú lakáson) sziveskedjenek jelenbeni lakhelyük és polgári állásukról folyó évi március végéig értesíteni, hogy itt lakó tanuló társainkkal egyetértően 50 éves találkozásunknak idejét és módozatait megállapítván, azt kellő időben tudomásokra is hozhassam. Debrecen, 1894 február 9. Lengyel Imre, nyugalmazott kir. tsvézi bíró.

— Sárospatak még mindig a tüzek és gyujtogatások városa. Február 11—12-ik közti éjjel 5 ízben vetett lángot itt, ott, amott csűr, rakomány, gazdasági épület vegyesen; 12-én éjjel két ízben volt tűz, melynek pár kazal széna, egy csűr és egy lakóház estek áldozatul. 13-án szünet, 14-én éjjel ismét tűz Kispatakon. E tüzessekkel kapcsolatban meg kell emlékeznünk a tanítóképző intézeti tüzoltóság önfeláldozó közreműködéséről is, melylyel az eddigi összes tüzek oltásában részt vett. Különösen buzgóan működtek a hécei, a főiskolai és a majorok közt kiütött tüzeknél. Teljes elismerés illeti érte a derek fiataloságot s lelkes vezetőit is. A gyujtogató elfogójának 200 frt, a nyomára vezetőnek 100 frt jntalmat tüzött ki a hatóság.

— Eötvös Károly és Kaas Ivor báró között a párbaj folyó hó 11-én folyt le. Pisztolyra mérköztek, 30 lépés távrolól a szokásos avansszal. Csak egy golyót váltottak. Mind két fél sértetlenül maradt s nem békültek ki. Ezután Eötvös Ivánka Oszkár és Szentiványi Árpád képviselőket hivatva ki, a kik őt szintén megsértették. Ivánka segéde, Elek Gusztáv becsületbíróági eljárást követelt Eötvös párbajképtelenségének megállapítása végett. Eötvös segédei: Uray Imre és Komjáthy Béla Ivánkától, mint sértőtől, feltétlen elégtételt követeltek s midőn ezt meg nem nyerhették, nyilatkozatot állítottak ki felüknek. Szentiványival rövid ideig függőben maradt az ügy, mert ő beteg leányához utazott, de értesülvén a kihívásról, onnan sürgönyözött hogy visszajő.

— Septimiu Albini Nagy-Szebenben, midőn izgatóság miatt reászabott államfogház-büntetéséből, Szegegről hazaérkezett, az ottani románok nagy ünnepséggel fogadták s martírként ünnepelték a levelezőnk szerint máskülönben szimplémbert. 200-an várták a vasutál, öregek, ifjak, nők, férfiak, urak és parasztek vegyesen.

— **A kolozsvári Kárpátgyesület** kezdeményezésére, — mint levelezünk írja — *Nagy-Szebenben* is alakul fiók, melynek élén *Elischer József* tankerületi főigazgató fog állani.

— **Ujestben** (Poroszország) a képviselő választások alkalmával a választási elnököt, Barvitzkit, a miért a centumpárt híveinek visszaélései miatt felfüggesztette, a választást egy kath. lelkész botjával úgy szurta lágyékon, hogy 14 napig feküdt bele.

— **A sárospataki főiskola** ifjúsági tűzoltó egylete, mely a legutóbb dühöngő tüzvések alkalmából is oly kiváló szolgálatot tett e városnak, azon méltányos kéressel fordul a város közönségéhez, hogy ez alkalommal megszüntüljék helyreállítására és kiegészítésére adakozni szíveskedjék. Adományokat lapunk is szívesen közvetít és nyugtáz. Az adakozást ezennel megnyitjuk Bartha Béla dr 3 frttal, Steinfeld Jenő 1 frttal, Csontos József 1 frttal.

— **A községek rendezéséről** szóló törvényjavaslat tervezete a belügyminisztériumban már elkészült s annak megvitatására a miniszter nem sokára ankét-tanácskozást fog összehívni. Így tehát remény van rá, hogy a javaslat az egyházpolitikai kérdések lezajlása után, a képviselőházban benyújtható lesz.

— **A sárosmezei közművelődési egylet utolsó közgyűlése.** Az egylet e hó 19-én tartja ezuttal valószínűleg utolsó közgyűlést. Tudva van, hogy az egylet megszűnik, mint önálló egylet működni s a jelzett közgyűlésen fognak megállapítani, azon feltételek, melyek mellett az eperjesi Széchenyi-körbe, mint ennek egyik különálló szakosztálya, a régi programmal fog beolvadni.

— **A kiszabadult „martir”** február 14-iki számában részletesen számol be arról a bankettől, melyet a budapesti román tanulók a nagy „martir” *Lucaciu* László dr. tiszteletére a „Reuter”-féle helyiségben rendeztek e hó 11-én. Persze, azon momentum, midőn *Lucaciu* börtönből való kiszabadulása után immár a kórházat is elhagyhatja, nem multhatott el némi-nemü látványosság nélkül. Hja! a színjátékoknak mindenféleképp segíteni kell magukon, hogy a jó publikum érdeklődése el ne forduljon valahogy a komédiától. — Egyébiránt a bankett a „Dreptatea” szerint „splendid” volt, hol karöltve jelent meg a román és „slovák” tanuló ifjúság — a románok pedig az ország minden atyái lakta zugából összesereglettek — még *Szabotes és Ugoesiból* is! A bankett lefolyása a szokott modoru volt. Toszt Dáian Illés tanár jelölt részéről *Lucaciu*ra, mint a nemzeti ideál képviselőjét.

— **A nagyszombati magyar körök** (dalkör, polgári kör és műkedvelői kör) közösen tettek koszorút a vizaknai csatában elesett honvédek emlékszórára azon alkalomból, hogy a Bem által 1849. febr. 4-én vasárnap elrendelt, de az osztrákok támadása folytán elmaradt istentisztelet most 45 év múltán, a kath. és református templomban kegyelettel megtartották.

— **Ötven éves lelkesi jubileum.** *Maszyk* János, tiszaföldvári ev. lelkész. *Maszyk* Endre pozsonyi ev. teol. tanár, lapunk kitünő munkatársának édes atyja e hó 7-én ünnepelte teljes esendben lelképásztorkodásának ötven éves jubileumát.

KÖZGAZDASÁG.

A mai szocializmus.

— Le Socialisme Contemporain. —

Írta: *Émile de Laveleye*.

Fordította: *Bartha Béla dr.*

Jogosított magyar fordítás.

I. Fejezet.

A jelenkori szocializmus Németországban.

(Folytatás.)

„A munka felszabadítása legyen a munkás osztály műve, melylyel szemben a többi osztályok mind reakcionáriusok.”

„Ebből az alapelvől indulva ki, a német szocialista munkáspárt céljává tűzte ki, hogy minden törvényes eszközzel megalkossa a szabad államot s a szocialista társadalmat, megsemmisítvén a munkabér vastörvényét (das eherne Lohngesetz, la loi d'airain du salaire), midőn eltöri a munkabér rendszerét, véget vet a munkások kiszármányolásának minden irányban, megszüntet minden politikai s társadalmi egyenlőtlenséget.”

„A német szocialista párt eleintén a nemzetiség keretében működött, de beismerte a munkás mozgalom nemzetközi jellegét, s el van tökélye mindama köteleességek teljesítésére, melyeket az egész emberiség testvériségének megvalósítása végett, e közös törekvés hárt a munkásokra.”

Ez a program körülbelől megegyezik azzal, melyet 1848-ban, *Louis Blanc* eszméinek hatása alatt, az a szocialista csoport körvonalozott, mely aztán a luxemburgi műhelyekben meg is kísérté ez eszméket megvalósítani. Még ama a hírhedt formulát is feltaláljuk benne: „*kinek-kinek szükséglete szerint*,” bár Franciaországban a sikeres működésre legjobban előkészített egyesületek körében is megmutatta a tapasztalás, egész világosan, hogy a bizalmatlanság és szétvonás magvait hintette el ott, hol az összhang és testvériség uralmát akarta létesíteni.

Most nem fogom ezt a programot boncolgatni, megelégszem a tények előadásával. A német szocialista párt nem elégszik meg általános elvek formulázásával. A mint a mostani politikai élet talaján lábát megvetette s képviselőit elküldi a parlamentbe: feladatává tűzte ki, hogy a reformjai megvalósítására szolgáló eszközöket megösmerteti. Ime ezeket követeli: „A németországi szocialista munkás párt, a szocialis kérdés megoldásának előkészítése végett kívánja, termelő szocialista szövetkezetek alakítását az állam segélyével, a munkás nép demokratikus ellenőrzése alatt. Az ipari és mezőgazdasági termelő-szövetkezetek oly kiterjedésben alkotandók, hogy a társadalmi munka szocialisztikus szervezete belőlök ki-fejlődhessek. Az állam alapja gyanánt az általános és közvetlen szavazati jogot követeli minden 20 éves polgár számára, minden állami s községi választásban, a közvetlen törvényhozást, oda érve a béke s háború fölötti

döntést is; a polgárok általános védkötelezettségét s polgári milickatonaságot (honvédséget) a mostani állandó hadsereg helyett; mindazon törvények eltörlését, melyek az egyesülést, gyülekezést, a vélemény szabad nyilvánítását s a szabad kutatást megszorítják; ingyenes igazságszolgáltatást a nép által; ingyenes oktatást, általános s mindenkire egyforma állami nevelést; a vallás legyen magánügygyé nyilvánítva.”

Ez a gyakorlati politikai program nem nagyon fel-forgató természetű, mert mindaz, a mit benne követelnek, az már magában Németországban is, de különösen egy szomszéd államban, Svájcban, foganatosítva van, kivéve a termelő-szövetkezetek javára követelt segélyt, mely az 1848-ban Franciaországban szerzett tapasztalat szerint minden eredmény nélkül való. A mi a végcél, a „társadalmi munka szocialisztikus szervezését” illeti, ez a kifejezés nagyon határozatlan. Mit jelent valójában ez a szó: „szocialisztikus,” melyet oly gyakran találunk, s minő az az új szervezet, mely szemünk előtt lebeg? Ezt igyekszünk közlebről meghatározni, beható vizsgálat alá vonván azon műveket, melyektől ez eszmék eredetüket vették. Feltűnő dolog, mint ezt Bamberger képviselő is megjegyzi, hogy a szocialista eszméket sehol sem karolták föl jobban, mint Németországban. Ez a nemzet spekulatív szellemére mutat, melyet utópiák eszményképeire való kilátással könnyű szerrel lehet elcsábítani. Nemcsak a munkásokat ragadják ezek magukkal, hanem még a polgárság sem képes nekik ellenállni s gyakran halljuk mondani: de igazán talán jobb is lesz úgy; miért ne kísértenek meg? A szocializmus behatolt a felsőbb osztályokba; ott székel az akadémiákban; feljutott az egyetemi tanszékekbe s tudósoktól eredtek a munkás szövetkezetek által ismételt jelszavak; konzervatívok támadták a „mammon-imadást,” s ők hangoztatták legjobban a „kapitalizmus” visszaéléseit. Másutt nem látunk ilyet. Vizsgáljuk meg azokat a könyveket, melyek a nevezetes mozgalmat előkészítették.

II. Fejezet.

Az első hirmondók. — Fichte és Marlo.

A szocializmus, mint politikai párt, csak nem rég született meg Németországban. Mindössze 1863-tól kezdve tekinthetjük létezőnek, midőn Lassalle felidézte s szervezte a munkásmozgalmat.

Az a melyreható szocialisztikus mozgalom, mely Franciaország munkásosztályát Lajos Fülöp uralkodásának utolsó éveiben s különösen 1848 után megrázta, nagyon kevés viszhangra talált a Rajna másik oldalán. A Német államok, Badent kivéve, éppen nem voltak még előkészülve megértésére. A régi rendszer intézményei részben már eltűntek, de szelleme s befolyása még uralkodott. A mesterembereket föntartották, összetartották a céhek. A nagyipar fejlődésének még csak kezdetén volt. A mezei munkások ép oly alárendeltségben voltak urakkal szemben, mint azok a szolgasorsú jobbágyok, kitől eredtek. A modern proletariatus még csaknem ismeretlen vala. Az alsóbb osztályoknak még eszük ágában sem fordult meg, hogy valaha megszerezhetik a szavazati jo-

got s politikai szerepet játszhatnak. El sem képzelték, hogy nekik másforma sorsuk is lehessen s így belenyugodhattak a meglevőbe, mint a középkorban.

A francia munkás el volt tele a francia forradalom emlékeivel. Atyái az ország urai voltak, mért ne kerülhetne most reá a sor? O volt a fenséges nép, s ez az egyedül igazi szuverén most nyomorban éljen? A német munkás élete még terhebb volt; de nem ez volt e sorsa szükségképpen? Nem volt képes visszaemlékezni sem a gazdasági viszonyoknak amaz egyenlőségére, mely a hajdani Germániában a közös tulajdonon alapult, sem a XVI. század gyorsan vérbe fojtott parasztlázadására. Még érezte azt a súlyos jármot, mely a harmincéves háború folytán nehezedett Németországra s alig kezdte még megszokni a modern életet: nem háborgatta semmiféle forradalmi szellem, semmiféle vágy jobb társadalmi rend után. Lassalle ebben igazat mondott: míg az angol és francia munkás csak szüntelen reformokról álmodozott, addig a német munkást előbb meg kellett arról győzni, hogy szerencsétlen. Épen azért az eleinte megjelent szocialista iratok kevés viszhangot keltettek.

(Folyt. köv.)

— **A mezőgazdasági szeszipar válsága** ügyében az országos magyar gazdasági egyesület memorandumot dolgozott ki, hogy azt a pénzügyminiszternek küldöttésg útján ajánlja figyelmébe. Mint értesülünk, a miniszter tegnap előtt fogadta a küldöttésgét a képviselőházban, Bujanovich Sándor volt a küldöttésg vezetője. A pénzügyminiszter hangsúlyozta válaszában, hogy a kérdés ép a jelenben foglalkoztatja a minisztériumot s úgy tudja, hogy azok a kérelmek, melyek a memorandumban foglalják, képezik a tárgyalások alapját.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

V. I. tanító urnak. Bizony a legjobb akarat mellett is megiesik oly kiterjedt levelezés mellett, mint a miénk, hogy valamely levél válasz nélkül marad. Ily esetben legjobb azt megsürgetni. Tisztelt uraságod szives csatlakozását nagyon köszönöm. A beküldött versek kettejében volt gondolat is, de azért jobbak reményében még se közöltük, mert a közönség ma már csak tartalom és technika dolgában kitünő verseket fogad el. — *F. L.* urnak Deák. A tagok kezén elvesztett első számot szívesen pótoljuk. A kiadóhivatal már egyszer elküldte, de elkallódott. — *M-y F-ne* urnak N-V-ty. Panaszra meglep minket. Igen kérjük tessék minden hiányért felszólalni. — *N-s S-r* urnak A-a. Szives értesítését köszönjük. Közreműködését bizalommal kérjük. — *D. E. Cs-a. Cs-gy M-s S-i* tanító urnaknak. Dolgozataik mielőbb jönnék. — *S-y J-f* urnak K. J-i. Szives buzgalkodását nagyon köszönöm. — *P-y K-ly* urnak Sz-nes A cikket közlöm. A tudósításokért köszönet. — *N-sz G-r* urnak N. Sz-n. A levél megjött, üdvözlöt. A tudósítást az események története után mindig haladéktalanul kérem. — *Z-i A-d* urnak B-st. Tárca megjött. Magán levelet írok. — *A-a Gy-a* urnak Cs-ó. A kilátásba helyezett hosszas hallgatás elszomorít. Remélem, hogy az én nagyon tisztelt és szeret munkatársamhoz való őszinte ragaszkodásom a hosszut rövidde teheti. Az „Örálló” közönsége is ezt kívánja.

PSERHOFER J.-féle

gyógyszertár,

Bécsben, I. ker. Singerstrasse 15. szám alatt „zum Goldenen Reichsapfel.”

Vértisztító labdacsook, ezelőtt általános labdacsook neve alatt; ez utóbbi nevet teljes joggal

megérdemlik, mivel csakugyan alig létezik betegség, melyben ezen labdacsook csodás hatásukat ezerszeresen be nem bizonyították volna. Évtizedek óta ezen labdacsook általános elterjedésnek örvendenek és alig van család, melyben ezen kitünő háziszerből készlet nem volna található.

Számtalan orvos által ezenlabdacsook háziszertül ajánlatnak és ajánlattak, minden oly bajoknál, melyek a rossz emésztésből és székrekedésből erednek: mint epe-zavarok, májbetegségek, kólika, vértelulások, aranyér, béltelettség s hasonló betegségek. Vértisztító tulajdonságuknál fogva kitünő hatással vannak vérszegénység s az abból eredő bajoknál is: így sápkórnál idegességből származó fejfájásoknál stb. Ezen vértisztító labdacsook oly könnyen hatnak, hogy a legcsekélyebb fájdalmakat sem okozzák és ennek folytán még a leggyengébb egyének, de még gyermekek által is minden aggodalom nélkül bevehetők.

A számtalan hálaíratból, melyet e labdacsook fogyasztói a legkülönbözőbb és legnehezebb betegségek után egészségük visszanyerése folytán hoznánk intéztek, ezen helyen csakis néhányat említnék azon megjegyzéssel, hogy mindenki, a ki ezen labdacsokat egyszer használta, meg vagyunk győződve, hogy azokat tovább fogja ajánlani.

Köln, 1893. április hó 30-án.

Tisztelt Pserhofer ur! Legyen oly szives és küldjön nekem ismét 15 takereset az ön felülmulhatatlan vértisztító labdacsaiból utánvéttel. Fogadja ez uton is a legmelyebb köszönetemet labdacsa csodahatásáért.

Maradok teljes tisztelettel Pawlistik Ferencz, Köln, Lindenthal.

Hrasche, Földnik mellett, 1887. szept. hó 12-én.

Tekintetes ur! Isten akaratát volt, hogy az Ön labdacsa kezem közé került, melyeknek hatását ezennel megírom: En gyermekágyban meghültem, olyannyira, hogy semmi munkát sem voltam képes végezni s bizonyára már a holtak közt volnék, ha az Ön csodálatra méltó labdacsa engem nem mentettek volna meg. Az Isten áldja meg Önt azért ezerszer. Nagy bizalom van, hogy ezen labdacsook engem is tökéletesen kifognak gyógyítani, a mint már másoknak is egészségük visszanyerésére segítségül szolgáltak. Kuflicz Teréz.

Bécs-Ujhely, 1887. november 9-én.

Mélyen tisztelt ur! A legforróbb köszönetemet mondok ezen Önnök 60 éves nagynéném nevében. Az illető 5 éven át szenvedett gyomorhurutban és vízkórásban, már életét is megunta, melyről egyébként le is mondot, midőn véletlenül egy dobozt kapott az Ön vértisztító labdacsaiból s azoknak állandó használatát folytán tökéletesen kigyógyult. Legfőbb tisztelettel Weinczettel Józsefa.

Eichengraberamt, Gföhl mellett, 1889. márcz. 27-én.

Tekintetes ur! Alulírott ismétlen kér 4 csomagot az Ön valóban hasznos és kitünő labdacsaiból. El nem mulasztatom legnagyobb elismerésemet kifejezni ezen labdacsook értéke felett és azokat, a hol csak alkalmam nyílik, a szenvedőknek legmelegebben fogom ajánlani. Ezen hálaíratom letészésszerinti használatára Önt ezennel felhatalmazom. Teljes tisztelettel Hahn Ignác.

Gotschdorf, Kolbach mellett, Szilázia, 1888. október 8-án.

T. ur! Felkérem, miszerint az Ön vértisztító labdacsaiból egy csomagot 6 dobozzal küldeni sziveskedjék. Csakis az Ön csodálatos labdacsaikra köszönhetem, hogy egy gyomorhajtól, mely engem 31 éven át gyötört, megszabadultam. Ezen labdacsook nálam soha sem fognak kifogni, s midőn legforróbb köszönetemet kifejezem, vagyok tisztelettel Zwiczl Anna.

Ezen vértisztító labdacsook csak a Pserhofer J.-féle az „arany biradalmi almához” címzett gyógyszerárban, Bécsben, I. Singerstrasse 15. sz. a készíttetének valódi minőségben s egy 15 szem labdacso tartalmú doboz ára 21 kr. Egy csomag, melyben 6 doboz tartalmatik, 1 frt 5 krba kerül; bérmentelen utánvételi küldésnél 1 frt 10 kr. Egy csomagnál kevesebb nem küldetik el. Az összeg előbbeni beküldésnél (mi legjobban posta-utalványon eszközöltetik) bérmentes küldéssel együtt: 1 csomag 1 frt 25 kr., 2 csomag 2 frt 30 kr., 3 csomag 3 frt 35 kr., 4 csomag 4 frt 40 kr., 5 csomag 5 frt 20 kr. és 10 csomag 9 frt 20 krba kerül.